

OVER TAAL

- 03** Interview
Ren de Vree: Nederlands internetjournalist in Wallonië - Filip Devos
- 06** Taalwerk
Negatieverdubbeling in de Vlaamse spreektaal - Lobke Aelbrecht
- 09** Taalkronkels
'Schepen' is ook standaardtaal in Nederland - Albert Oosterhof
- 10** Idioom & Co
Nederlands als boerenkool en Vlaams als frieten - Filip Devos
- 12** Broodje taal
Kant-en-klare lasagne - Linde Van de Walle
- 14** Interview
Jella di Perna over taalbeleid op school: 'kleine keuzes maken een groot verschil' - Matthias Lefebvre
- 17** Taalwerk
In (Frans-) Vlaanderen Vlaams!? Beschouwingen bij een onderwijspolitiek in Frans-Vlaanderen - Hugo Ryckeboer
- 20** Dossier
De mooiste namencombinaties in het Nederlandse taalgebied - Piet Creten
- 23** Te boek
Beleefdheid in intercultureel perspectief - Filip Devos
Heruitgave Winklers familienamen - Hugo Ryckeboer
Jubileumuitgaven - Filip Devos
- 27** Column
Kluitje ootje loef - Hugo Brouckaert
- 28** Quiz over taal
Test uw kennis van het Nederlands - Natalie Hulsen

Tijdschrift over taal,
tekst en communicatie

Interview

Ren de Vree: Nederlands internetjournalist in Wallonië

FILIP DEVOS

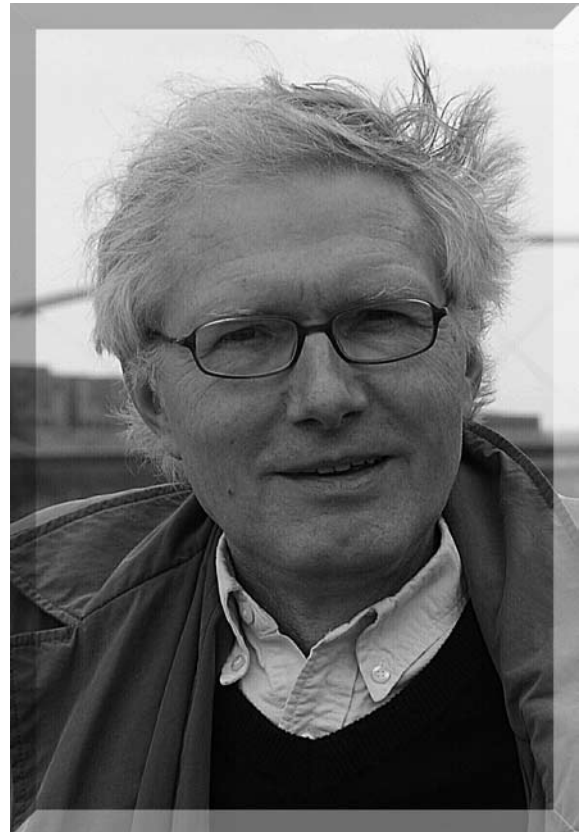
Het Waals Weekblad is het enige weekoverzicht van het Waalse nieuws in het Nederlands. Het wordt elke vrijdag via e-mail verspreid, maar ook via de website www.waalsweekblad.be. De initiatiefnemer is een gepensioneerd Nederlandse beroepsjournalist die al enkele jaren in Marche-en-Famenne woont: Ren de Vree. Hoe komt een Nederlander ertoe een nieuwsbrief op te starten die het Waalse nieuws in het Nederlands brengt?

Hoe bent u ertoe gekomen in Wallonië te gaan wonen?

Mijn vrouw en ik waren altijd al gecharmeerd door de natuur in de Ardennen, en toen ik met pensioen ging, hebben wij hier een huis laten bouwen. Dat is veel goedkoper dan in Nederland. En als ik naar een goede boekwinkel wil, dan liggen Maastricht en Brussel op ruim een uur rijden. Ja, eigenlijk ben ik enkel voor de natuur en de goedkope bouwgrond in de Ardennen komen wonen. Ik heb door al die banen die ik gehad heb zoveel pensioenbreuken opgelopen dat ik alleen hier met mijn gespaarde geld aardig kon leven, terwijl Nederland toch een beetje in de buurt ligt. En de natuur en het ontbreken van drukte zijn belangrijke factoren.

Wat hebben Nederlanders toch met de Ardennen? Ze baten er massaal cafés en restaurants uit, of exploiteren gastenkamers en kanoverhuurbedrijfjes.

Nederland is plat en heel erg 'aangelegd'; de natuur in Wallonië en de geringe ruimtelijke ordening hebben dus een grote aantrekkingskracht. Omdat veel Nederlanders ook nog eens van nature ondernemende types zijn, en horecabedrijven hier niet zo veel kosten, kun



je de naturomgeving en de bedrijfskansen mooi combineren. En de bezoekers zijn ook vaak Nederlanders, dus het blijft allemaal dicht bij huis.

In 2005 begon u het Waals Weekblad. Hoe is het idee ontstaan van die nieuwsbrief?

Ik merkte dat veel Nederlandstaligen hier nauwelijks de Waalse media volgen, maar wel erg geïnteresseerd zijn in het wel en wee van het Gewest. Nu hoor ik vaak van de bijna 500 abonnees dat Wallonië voor hen is opengegaan sinds ze het *Waals Weekblad* lezen. Overigens is het maken van het *Weekblad*, dat toch elke dag een paar uur vergt, voor mij ook een manier om in te burgeren en het Gewest en het land te leren kennen. En ik wil ook altijd graag iets nuttigs doen.

De journalistieke passie is ook na uw pensionering niet verdwenen?

Ik heb in 15 journalistieke banen bij kranten en weekbladen en websites in Nederland verslaggeving gedaan, fotografie, vormgeving, eindredactie, techniek en organisatie, waaronder *NRC Handelsblad* en *Algemeen Dagblad*.

Ik heb terwijl ik werkte voor de grote kranten ook lang tegelijkertijd voor huis-aan-huisbladen gewerkt. Daar krijg je veel meer respons, waardoor je je nuttiger voelt. En omdat het werkterrein kleiner is, kun je op den duur haast alles van dat terrein weten. Dat heb ik nu dus ook weer. En ik vind het leuk om te laten zien dat de momenteel veelgeroemde burgerjournalistiek niet geleid heeft tot een Waals weekblad. Daar was dan toch maar weer een beroepsjournalist voor nodig. Zo zijn we dus niet echt overbodig geworden.

U bent tevens lid van de Orde van den Prince, die zich onder meer bezighoudt met het Nederlands in Wallonië?

Toen de Prince vorig jaar mensen zocht om een eerste afdeling in Wallonië op te richten – in Luik was dat – ben ik mee gaan doen. Het is een prettige manier om een keer in de maand een avond contact te hebben met andere Nederlandstaligen hier. Deze grote, niet-politieke organisatie houdt zich bezig met de Nederlandse geschiedenis, cultuur en taal. De afdeling steunt ook het gebruik van het Nederlands in Wallonië. Er staat nu ook een afdeling in Wavre op stapel.

U bent internetjournalist. Hoe onderscheidt zo iemand zich van een kranten- of weekbladjournalist?

In principe is er geen verschil natuurlijk: een journalist moet vooral eigen nieuws vergaren en dat bekendmaken. Maar in de praktijk, omdat nog niet duidelijk is hoe je geld moet verdienen met nieuws op internet, kan een internetjournalist vaak niet meer doen dan recyclen wat al in een ander medium is gepubliceerd, zoals een krant, radio of tv. Er is vaak ook zo weinig mankracht dat je bijvoorbeeld in doorgeplaatste krantenberichten op internet weinig links aantreft. Terwijl dat toch heel handig voor de lezer is.

Hoe gaat u te werk: dagelijks urenlang allerlei websites doorsnuffelen?

Ik ben geabonneerd op persberichten, nieuwsbrieven, bladen van de Kamers van Koophandel, van werkgeversorganisaties, natuurverenigingen, de erfgoeddienst, enz. Daarnaast krijg ik via RSS veel

krantenberichten. RSS staat voor Really Simple Syndication; het is een manier om de koppen van nieuwspagina's op internet naar je toe te halen. Van grote waarde is ook het abonnement op de elektronische knipseldienst E-knip (<http://www.e-knip.nl>; nvdr) die elke nacht op duizenden nieuwe webpagina's zoekt naar door mij opgegeven trefwoorden als Ardennen, Wallonië, Waalse, enz. Ik krijg elke ochtend een lange mail met de relevante alinea's uit die pagina's, plus links naar die pagina's en naar een archiefpagina bij E-knip, want de pagina online kan alweer veranderd zijn. Zo zie ik dan bijvoorbeeld

Veel Nederlandstaligen volgen nauwelijks de Waalse media.

een bericht op een kleine Nederlandse harmonicasite, waar je zelf nooit komt, over een Waalse harmonicaspeelster die les geeft in Nederland. E-knip geeft ook mail alerts, en dat

betekent dat ik een mailtje krijg wanneer een van de door mij opgegeven webpagina's is veranderd. Ik hoef dus niet elke dag de persberichtenpagina van het Waalse Gewest te bekijken. Als daar iets verandert, dan krijg ik vanzelf een mailtje, plus de tekst van de verandering. Zo kun je nieuwsstromen naar je toe laten komen en hoef je nauwelijks meer websites zelf te bezoeken. Ik probeer ook wel veel papieren kranten en weekbladen te lezen, maar niet elke Nederlander hier is rijk, dus ik ben nu een sponsor aan het zoeken. Gelukkig geeft het dagblad *L'Avenir du Luxembourg* mij elke dag de krant gratis in ruil voor een banner in het *Waals Weekblad*. Ik heb hetzelfde aan andere kranten gevraagd, ook aan een paar Vlaamse, maar op zulke mailtjes krijg ik vaak niet eens antwoord, wat ik dan als vakgenoot weer erg verkeerd vind.

Op vrijdag stuurt u wekelijks een gratis nieuwsbrief. Nieuwe abonnees kunnen zich aanmelden door een mailtje te sturen naar redactie@waalsweekblad.be. Aan welke voorwaarden moet een goede nieuwsbrief voldoen?

Vooraf veelzijdig nieuws brengen waarvan de doelgroep vermoedelijk nog niet op de hoogte is. Niet te lang en ook per item niet te veel tekst, maar wel altijd de crux natuurlijk, ook al kost 'kort schrijven' meer tijd dan 'lang schrijven'. Mijn berichten zijn zelden langer dan één alinea. Als je een ingewikkelde kwestie uit wilt leggen met veel partijen met verschillende opvattingen, dan begin je een bericht te maken en dat is dan drie keer te lang. Dan ga je indikken en herschrijven. Maar je moet ook weer voorkomen één lange kabbelende zin te maken die wel taalkundig juist is, maar waarin je zoveel informatie samenbalt dat de lezer het spoor bijster raakt. Wat ook veel tijd kost, is het doorlezen van lange interviews om het nieuws daaruit in één alinea weer te geven.

En veel links geven naar meer informatie online. Ik geef ook graag kleine grafiekjes over van alles en nog wat: veel informatie in weinig woorden.

Wie zijn uw abonnees? Vooral Nederlandstaligen die in Wallonië wonen? Vooral Vlamingen, en minder Nederlanders, vermoed ik. Ook Nederlandsprekende Walen?

Meer dan de helft zijn inderdaad Vlamingen, maar er zijn ook veel Nederlanders die hier wonen of een tweede huis hebben. Ik heb ook enkele tientallen Vlaamse en Nederlandse journalisten als abonnee, die het wel prettig vinden dat iemand voor hen het Waalse nieuws bijhoudt, in hun eigen taal. Ik zie dan ook geregeld onderwerpen terug in allerlei media. Zonder bronvermelding meestal, terwijl ik wel altijd bronnen vermeld.

En ja, ook Waalse journalisten en Waalse leraren Nederlands zijn abonnee. Sommigen nemen het *Weekblad* met hun leerlingen door: het nieuws staat dicht bij hen en het is fatsoenlijk Nederlands. Maar ook mensen van allerlei Waalse overheden en organisaties.

U was ook de man achter de website van de NVJ, de Nederlandse journalistenvereniging. Hoe ziet een goede website eruit?

Over wat een goede website is, kun je urenlang praten. Hij moet in ieder geval goed leesbaar zijn en niet te brede tekstregels hebben, zoals *Le Soir* online. Het is niet voor niets dat kranten smalle kolommen hebben: dat leest makkelijk. En als een site pretendeert het laatste nieuws te brengen dan moet dat ook in het weekeind en 's avonds gebeuren.

Het is in België goed wonen en werken, en wat moet een mens nog meer?

Guy Janssens zei onlangs nog in Over taal dat Walen ontzettend benieuwd zijn naar wat er in Vlaanderen gebeurt. Klopt dat beeld?

Jazeker, maar de Franstalige media besteden weinig ruimte aan Vlaamse algemene onderwerpen. Men geeft vooral politiek en negatief nieuws uit het andere gewest door. Die situatie is niet anders dan in Vlaanderen, hoor. Ik heb vaak berichten over interessante nieuwe producten van en grote orders of investeringen bij Waalse bedrijven, en daar heeft de Vlaamse pers ook geen aandacht voor. Alleen die enkele keer als zoiets via Belga komt binnenwaaien.

Sommigen leggen de cultuurgrens tussen de Lage Landen en Wallonië/Frankrijk, anderen tussen Nederland en Vlaanderen. Wat vind je zelf over cultuurgrens versus taalgrens?

Cultuur is veel meer dan taal alleen; Nederlandse Limburgers hebben minder gemeen met de Randstad dan met de Belgische Limburgers. Er is ook een cultuurverschil tussen rijke gebieden en arme, binnen één taalgebied. En als we spreken over 'de westerse cultuur' dan omvat die vele talen. Cultuur is dus niet taal alleen, maar vooral gemeenschappelijk gedrag en waarden. Er zijn veel verschillen tussen Nederland en Wallonië, en iets minder tussen Nederland en Vlaanderen, lijkt mij. Een Waal leeft makkelijker met ongemakken of misstanden, een Nederlander probeert altijd overal iets aan te doen, een Vlaming zit daar tussenin. Een afspraak is in Wallonië nooit een echte afspraak. Walen zondigen makkelijker tegen de regels dan Nederlanders, maar dat doen Vlamingen ook wel. In Waalse bedrijven zegt de baas wat er moet gebeuren, een Nederlandse baas vraagt zijn mensen naar hun mening. Vlaanderen zit daar weer tussenin, denk ik. Ik heb een hele rubriek met zakelijke verschillen op mijn website zoals die worden waargenomen door zakenmensen zelf.

Maar er zijn veel subculturen en iedereen kent er natuurlijk maar een aantal, zoals kunst, jeugd, verenigingen, bedrijfstakingen, enz. Dus het is moeilijk om een goed totaalbeeld te krijgen. En afzakkend naar de Middellandse Zee kom je steeds grotere cultuurverschillen tegen; dus taal is alleen een onderdeel van de verschillen. Omdat mensen binnen één taalgebied doorgaans samen hun regels opstellen, die het verschil mede bepalen, lijkt het alsof taal de grootste verschilfactor is.

Wat denkt een buitenlander nu over België, en over de toch wel gespannen politieke situatie in het land?

Ik probeer zo consequent mogelijk mijn lezers het goede en het slechte nieuws meningloos door te geven dat ik zelf nauwelijks een mening heb.

Maar als een echte Nederlander heb ik die wel natuurlijk. Wat de regeringscrisis betreft kunnen alle partijen uit alle delen van België mijns inziens het beste gezamenlijk vaststellen welke taken het beste op welk bestuursniveau uitgevoerd kunnen worden, en daarna de nog steeds lege lijst bij de grondwet invullen, waarin geschreven moet worden wie wat doet in dit land. Dat duurt een paar jaar en ondertussen kan een gewone regering dan het land nog even op de oude manier regeren. Die paar jaar kunnen er ook nog wel bij. En ik zou de Franstalige Gemeenschap en het Waalse Gewest ineenschuiven. Ik ben altijd weer teleurgesteld als ik zie dat politieke partijen het algemeen belang rücksichtslos ondergeschikt maken aan het partijbelang. Dat is overigens in Nederland ook zo.

Maar het is in België goed wonen en werken, en wat moet een mens nog meer?

Negatieverdubbeling in de Vlaamse spreektaal

LOBKE AELBRECHT



Net als in vele andere talen komt in de Vlaamse spreektaal ‘verdubbeling’ voor: bepaalde woorden worden herhaald, zonder dat de betekenis ervan twee keer geïnterpreteerd wordt. Een voorbeeld hiervan is negatieverdubbeling: de twee negatieve woorden niemand en nie(t) in (1)

komen samen voor zonder twee keer negatie uit te drukken.

(1) *Hij heeft niemand nie gezien.*

BETEKENIS: ‘Hij heeft niemand gezien.’

In (geschreven) Standaardnederlands daarentegen komt verdubbeling niet of nauwelijks voor. Wanneer in de geschreven standaardtaal dubbele negatie voorkomt, heffen de negaties elkaar op. Een zin als ik heb niemand niet gezien betekent dan eigenlijk ‘er is niemand die ik niet gezien heb’, of met andere woorden ‘ik heb iedereen gezien’. In dit stukje toon ik aan dat de negatie nie in (1) geen echte zinsnegator is, maar dat het samen met niemand één zinsdeel vormt. In gesproken Standaardnederlands is dat niet het geval; daar is niet een echte zinsnegator.

Negatieve congruentie in (Vlaams-)Nederlandse spreektaal

Het voorbeeld in (1) is een geval van wat men ‘negatieve congruentie’ noemt (in onder andere Giannakidou 2000, 2002 en Haegeman 1995): in een zin staan twee (of meer) negatieve elementen, maar toch drukken die samen slechts een enkele semantische ontkenning uit. Ik maak hier onderscheid tussen ‘n-woorden’,

zoals *niemand* en *nooit* in het Nederlands, en het negatieve bijwoord *niet*. Het negatieve bijwoord drukt immers enkel negatie uit, terwijl n-woorden ook iets zeggen over de persoon (*niemand*) of de tijd (*nooit*), bijvoorbeeld. Negatieve congruentie komt in veel talen voor, zoals het Italiaans, het Grieks, het Spaans en talrijke Vlaamse dialecten. Ook in het Hongaars zien we bijvoorbeeld dit soort combinatie van een n-woord met een – verplicht – negatief bijwoord.

(2a) Balázs *(nem) látott semmit.

Balázs niet zag.3sg niets.

‘Balázs heeft niets gezien.’

(2b) Senki *(nem) jött el.

Niemand niet kwam PREVERBUM

‘Niemand kwam mee.’

(2c) Balázs *(nem) beszélt senkivel semmiről.

Balázs niet sprak niemand niets.

‘Balázs heeft met niemand over iets gepraat.’

[Hongaars, Giannakidou 2000: 458-461]

Een negatiemarkeerder zoals het negatieve bijwoord *niet* in het Nederlands wordt meestal gezien als een zinsnegator. Met ‘zinsnegator’ bedoel ik dat het negatieve element de hele zin ontkent. In (3a) is *niet* dus inderdaad een zinsnegator: het modificeert de hele werkwoordsgroep. De zin kan immers geparafraseerd worden als (3b), bijvoorbeeld.

(3a) Tom komt vanavond niet naar het feestje.

(3b) Het is niet zo dat Tom vanavond naar het feestje komt.

In deze bijdrage beweer ik echter dat, in het geval van negatieve congruentie, *niet* helemaal geen zinsnegator is, maar dat het samen met het n-woord een zinsdeel vormt. Eerst presenteer ik de voornaamste data en daarna laat ik aan de hand van vijf empirische argumenten zien dat het n-woord en *nie* inderdaad samen een constituent vormen.

Zoals eerder al gezegd, komt negatieve congruentie ook voor in Nederlandse spreektaal, vooral zoals die in Vlaanderen gesproken wordt. Zoals je in (4) kunt zien, komen we dit fenomeen met allerlei n-woorden tegen.

(4a) Hij heeft niemand *nie* gezien.

BETEKENIS: 'Hij heeft niemand gezien.'

(4b) Ik ben nergens *nie* geweest.

BETEKENIS: 'Ik ben nergens geweest.'

(4c) Hij gaat nooit *nie* naar school.

BETEKENIS: 'Hij gaat nooit naar school.'

Ik laat aan de hand van vijf empirische tests zien dat het negatieve bijwoord *nie* hier geen zinsnegator is, maar dat het samen met het n-woord één enkel zinsdeel vormt.

Het n-woord en *nie* komen samen voor in zins-initiële positie

Het Nederlands is een 'Verb Second'-taal (V2): de persoonsvorm staat in mededelende hoofdzinnen altijd op de tweede plaats. Deze eigenschap levert ons een mooie test voor constituentie op: als woorden samen kunnen voorkomen op de positie die voorafgaat aan de persoonsvorm, moeten ze wel één zinsdeel vormen. Dat is het geval bij *niemand nie* in (5a). *Niemand nie* krijgt verplicht een klemtoon wanneer het aan het begin van de zin staat, zoals aangegeven in kleinkapitaal. Hierin verschilt het echter niet van een (standaardtalig) voorbeeld zonder verdubbeling. Ook daar draagt *niemand* klemtoon. Merk op dat de zinsnegator alleen niet gemakkelijk de eerste positie inneemt (cf. (5b)).

(5a) NIEMAND NIE heb ik gisteren gezien.

BETEKENIS: 'NIEMAND heb ik gisteren gezien.'

(5b) *NIE/nie heb ik hem gezien.

De zin in (6b) laat zien dat *niemand nie* zelfs als één constituent uit de ingebedde zin naar de eerste positie in de hoofdzin verplaatst kan worden.

(6a) Hij zei dat hij niemand *nie* gezien had.

BETEKENIS: 'Hij zei dat hij niemand gezien had.'

(6b) NIEMAND NIE zei hij dat hij gezien had!

BETEKENIS: 'NIEMAND zei hij dat hij gezien had!'

Deze data suggereren dat het n-woord en *nie* samen een constituent vormen. Daarnaast stel ik ook dat *nie* hier geen zinsnegator is, aangezien het vooropgeplaatst kan worden, in tegenstelling tot in het voorbeeld in (5b).

Coördinatie

Een tweede argument voor de stelling dat het n-woord en *nie* één zinsdeel vormen, heeft te maken met coördinatie. Alleen (gelijkaardige) zinsdelen kunnen in coördinatie voorkomen en volgens die redenering moeten *nooit nie* en *nergens nie* in (7) dus constituenten zijn.

(7a) Hij heeft mij nooit *nie* of nergens *nie* geholpen.

(7b) Nooit *nie* of nergens *nie* heeft hij mij geholpen.

BETEKENIS: 'Hij heeft mij nooit of nergens geholpen.'

Achteropgeplaatste voorzetselgroepen

In het Nederlands kunnen voorzetselgroepen helemaal achteraan in de zin worden geplaatst. De zinsnegator kan echter niet achteraan gezet worden. Dit contrast wordt geïllustreerd in (8a) en (8b).

- (8a) Hij zou dat doen voor zijn vrienden.
(8b) *Hij zou dat voor niemand doen nie.

Wanneer *niemand* en *nie* samen achterop worden geplaatst, is de zin echter wel grammaticaal juist, zoals in (9). Hieruit leid ik af dat ze één zinsdeel vormen.

- (9) Vroeger deed hij dat nog voor zijn vrienden, maar nu zou hij dat doen voor niemand nie.

BETEKENIS: 'Vroeger deed hij dat nog voor zijn vrienden, maar nu zou hij dat voor niemand doen.'

De positie links van definiete objecten

In het Nederlands staat het negatieve bijwoord normaal gezien rechts van een definiet object. *Nie(t)* kan alleen aan de linkerkant staan wanneer het object in contrast staat met een ander object, zoals in (10b).

- (10a) Ik denk dat hij de auto niet gekocht heeft.
(10b) Ik denk dat hij niet de auto gekocht heeft, *(maar het huis).

Samen met een n-woord kan *nie(t)* echter toch links van een definiet object staan, zonder contrastieve lezing, zoals te zien is in (11).

- (11) Ik denk dat niemand nie den auto gekocht heeft.
BETEKENIS: 'Ik denk dat niemand de auto gekocht heeft.'

Daarom stel ik dat *nie(t)* hier geen zinsnegator is, maar dat het één woordgroep vormt met het subject *niemand*.

N-woord en *nie* komen voor met indefiniete objecten

Een laatste argument voor de stelling dat *nie* geen gewone zinsnegator is, maar een zinsdeel vormt samen met het n-woord betreft indefiniete objecten. Normaal gezien vormen de zinsnegator en het indefiniete lidwoord *een* samen *geen*, zoals in (12b) (behalve als *een boek* contrasteert met iets anders, zoals in *Ik denk dat hij niet een boek heeft gelezen, maar een tijdschrift*).

- (12a) *Ik denk dat hij niet een boek heeft gelezen.
(12b) Ik denk dat hij geen boek heeft gelezen.
BETEKENIS: 'Ik denk dat hij geen boek heeft gelezen.'

Wanneer *nie* echter bij *niemand* staat, zoals in (13), moet het niet 'fuseren' met het lidwoord tot *geen*. Dit suggereert nogmaals dat *nie* hier geen echte zinsnegator is, maar een zinsdeel vormt met *niemand*.

- (13) Ik denk dat niemand nie een boek heeft gelezen.
BETEKENIS: 'Ik denk dat niemand een boek heeft gelezen.'

Conclusie

In dit artikel hebben we gezien dat de Vlaamse spreektaal negatieve congruentie toestaat. Dat wil zeggen dat het negatieve bijwoord *nie(t)* kan voorkomen in combinatie met een ander negatief element, zoals *niemand*, zonder dat de twee negaties elkaar opheffen. Aan de hand van verschillende testjes werd duidelijk dat het n-woord en *nie(t)* in zo'n geval samen één enkel zinsdeel vormen, en dat het negatieve bijwoord hier geen gewone zinsnegator is. In geschreven Nederlands daarentegen is er geen negatieve congruentie. Wanneer daar twee negatieve elementen voorkomen, heffen de negaties elkaar op, aangezien het negatieve bijwoord hier een zinsnegator is.

Literatuur

- Giannakidou, Anastasia (2000), Negative...concord?. In: *Natural Language and Linguistic Theory*, 18, blz. 457-523.
Giannakidou, Anastasia (2002), N-words and Negative Concord. In: *The Linguistic Companion*, augustus 2002.
Haegeman, Liliane (1995), *The syntax of negation*. Cambridge, Cambridge University Press.

Lobke Aelbrecht is verbonden aan de Katholieke Universiteit Brussel (deel van de Hogeschool-Universiteit Brussel (H.U.B.)) en het Center for Research in Syntax, Semantics and Phonology (CRISSP).

e-mail: lobke.aelbrecht@kubrussel.be

Taalkronkels

‘Schepen’ is ook standaardtaal in Nederland

ALBERT OOSTERHOF



In woordenboeken, op taaladviesites en in allerlei andere bronnen wordt het Nederlands zoals het in België gesproken wordt meer en meer voor vol aangezien. Dat blijkt uit concrete voorbeelden, zoals de definities die in *Van Dale* voor het woord *gouverneur* worden gegeven.

In de twaalfde uitgave uit 1992 wordt als een van de betekenissen vermeld: (in Limburg) Commissaris van de Koningin. In de veertiende uitgave uit 2005 vinden we daarnaast de volgende definitie: het burgerlijk hoofd van een Belgische provincie. Dat is vooruitgang.

De vraag is echter hoe verschillen tussen het Nederlands in Nederland en dat in België vervolgens gelabeld moeten worden. Op de site *Taaladvies* van de Nederlandse Taalunie hanteert men de labels ‘standaardtaal in België’ en ‘standaardtaal in Nederland’ (zie <http://taaladvies.net/taal/advies/tekst/85/>).

De woorden *schepen* (‘standaardtaal in België’) en *wethouder* (‘standaardtaal in Nederland’) zijn twee voorbeelden die op *Taaladvies* gegeven worden van varianten die slechts in een deel van het taalgebied standaardtaal zijn. Dit illustreert dat dingen hier moeilijker dan nodig gemaakt worden. Stel dat wethouder Tjolk Hekking van Juinen echt zou hebben bestaan en op een dag een bezoek gebracht zou hebben aan de Vlaamse zuster gemeente. Hekking stelt zichzelf voor of wordt voorgesteld als ‘wethouder van Juinen’. Uiteraard is dat dan standaardtaal (ook in België). Het is niet omdat Belgische gemeenten schepenen hebben dat het in België niet standaardtaalig is om Nederlandse wethouders als *wethouder* aan te duiden. Het woord *wethouder* is dus ook in België standaardtaal. Hetzelfde geldt voor andere gevallen waarbij er in Nederland en België verschillende woorden worden gebruikt voor (ongeveer) hetzelfde begrip. Ik zie het probleem niet.

Het gebruik van de labels ‘standaardtaal in België/Nederland’ wordt er niet simpeler op als we een ander voorbeeld kiezen. Hoe zouden we een woord als *gouverneur* moeten labelen? We zouden dan een nieuw label moeten creëren, namelijk het

label ‘standaardtaal in Vlaanderen en Limburg’. Op de site *Taaladvies* worden ook een paar ‘cultuurgebonden woorden’ besproken waarvoor er ‘geen woord in Nederland’ zou bestaan, zoals *belfort*. Dergelijke woorden worden niet gelabeld. Gelukkig maar, aangezien we voor dit geval een label ‘standaardtaal in Vlaanderen en Sluis’ in zouden moeten voeren.

In de notie ‘standaardtaal in België/Nederland’ worden twee zaken door elkaar gehaald. Stel bijvoorbeeld dat een woord tot de ‘standaardtaal in België’ behoort. Dat kan impliceren dat het woord in Nederland niet gebruikt wordt, maar het label laat ook de mogelijkheid open dat het woord in Nederland wel gebruikt wordt, maar niet voor vol wordt aangezien. Ook daarom is het beter uitspraken over het gebruik en over de status van een woord of een constructie gescheiden te houden. Dat kan door onderscheid te maken tussen noties zoals ‘standaardtaal’, die te maken hebben met de status van een woord, en labels zoals ‘ongebruikelijk in Nederland/België’, die te maken hebben met het gebruik van een woord.

Het beste lijkt me om het idee dat er binnen het Nederlands meerdere standaardtalen zijn niet te ver door te drijven. Volgens *Taaladvies* is een woord als *pinpas* ‘standaardtaal in Nederland’ (zie <http://taaladvies.net/taal/advies/vraag/1270/>). Dat suggereert dat ik geen standaardtaal spreek als ik het in een Vlaamse context over mijn *pinpas* heb. Dat is een vreemde manier van denken. Het Nederlands is mijn moedertaal, die ik tot in de finesses probeer te beheersen. Als ik mijn *pinpas* aanduid als *pinpas* dan is dat woord niet alleen standaardtaal als ik het gebruik in Nederland, maar ook als het gebruikt wordt in Vlaanderen. Hetzelfde geldt wat mij betreft voor een Vlaming die zijn bankkaart in Nederland bestempelt als een *bankkaart*. Als een woord tot de Nederlandse standaardtaal gerekend wordt, dan is dat overal zo.

Nederlands als boerenkool en Vlaams als frieten

FILIP DEVOS



In een van de laatste bijdragen in 'Idioom & Co' hebben we het gehad over versterkende combinaties van het type keileuk, bloedheet en ragfijn. Veel van die combinaties gaven in oorsprong een vergelijkingsrelatie weer en doen dat vaak nog: pijlscherp is 'zo scherp als een pijl', kurkdroog 'zo droog als kurk' en glashelder 'zo helder als glas'. Dergelijke voegwoordconstructies hebben tegenwoordig echter vaak een louter versterkende betekenis. In keileuk of bloedheet bijvoorbeeld herkennen taalgebruikers nauwelijks nog een echte vergelijkingsrelatie.

Vergelijkingswoordenboek

Een inventaris van dergelijke ('echte') vergelijkingen heeft Ton den Boon verzameld in het pas verschenen *Van Dale Groot Vergelijkingswoordenboek*. Het bevat schitterend corpusmateriaal: hier bieden zich alweer veel wegen aan voor verder onderzoek naar idiomatisch taalgebruik, niet alleen in het Nederlands, maar ook in contrastief perspectief.

Het *Van Dale Groot Vergelijkingswoordenboek* is het eerste vergelijkingswoordenboek in Nederland en België. Het bevat 3633 vergelijkingen, die meestal beginnen met 'zo...als...'. Zo vinden we het substantief *kristal* terug in vergelijkingen als *breekbaar als kristal*, *een stem als kristal*, *helder als kristal*, *klaar als kristal*, *puur als kristal* en *rein als kristal*. Maar ook vergelijkende samenstellingen van het type *kristalhelder*, *aalglad*, *aardbeirood*, *aardebruin* en *azijnzuur* zijn erin opgenomen. Die vertonen in hun dieptestructuur immers dezelfde betekenisrelatie.

In zijn inleiding gaat Ton den Boon kort in op de vraag wat vergelijkingen zijn, hoe ze worden gemaakt en wie ze gebruikt. Hij geeft ook informatie over de selectie in en de opbouw van het woordenboek. De vergelijking is, volgens de *Grote Van Dale*, 'een stijlfiguur waarbij men een zaak of eigenschap nader bepaalt door haar overeenkomst met een andere'. Taalgebruikers beschrijven het onbekende met andere woorden in termen van wat al bekend is. Daarnaast hebben vergelijkingen ook een 'versierende functie'.

Soms is moeilijk te achterhalen waar de vergelijking op gebaseerd is (vb. *zo gek als een deur*, *zo stoned als een garnaal*). Dan weer is de vergelijking als 'ironisch' te beschouwen (vb. *zo recht als een hoepel*). Vergelijkingen komen vooral voor in gesproken omgangstaal, en niet zozeer in journalistieke teksten of in de literatuur, omdat ze nogal vaak als cliché overkomen. Pluspunt van deze uitgave is alvast dat de lemma's allerlei literaire citaten en voorbeelden uit kranten, tijdschriften en op internet bevatten.

Lemma's kunnen zowel adjectieven zijn (*sierlijk* → *sierlijk als een ballerina/een gazelle/een kat/een pauw/een vlinder/een zwaan*), als substantieven (*aambeeld* → *zwaar als een aambeeld*) of werkwoorden (*aangaan* → *aangaan als een Turk*). Kruisverwijzingen maken het opzoekwerk makkelijk, maar in dat opzicht vertoont het woordenboek niet altijd volledigheid. Onder het lemma *zalm* wordt bijvoorbeeld wel vermeld: *zat als een zalm*, maar onder het lemma *zat* is geen sprake van die vergelijking, wel van: *zat als een aap*, *zat als een Rus*, *zat als gespogen spek*, *zat als een spons* en *zat als een tempelier*. Ook onder het lemma *geil* bijvoorbeeld vinden we wel doorverwijzingen naar *geil als boter*, *geil als een*

paling en *geil als een stier*, maar niet naar (het als lemma opgenomen) *bloedgeil*. Het woordenboek vertoont hier en daar dus toch wel wat inconsequenties in lemmatisering en verwijzing, en dat houdt zo zijn gevaren in als je deze inventaris wilt gebruiken voor verder onderzoek.

Het woordenboek maakt daarnaast al te weinig onderscheid tussen echte en wat we ‘afgeleide’ vergelijkingen zouden kunnen noemen. Zo is *zwart als git* een echte vergelijking, maar *bloedgeil* een afgeleide vergelijking. Die afgeleide of versterkende vergelijkingen noemt Den Boon ‘intensifiers’: ‘Dergelijke louter als versterkend element gebruikte vergelijkingen zijn soms de residuen van wat ooit betekenisvolle vergelijkingen moeten zijn geweest.’ De vergelijkingsbetekenis is afgesleten. Nu blijkt dat *bloedgeil* wel, maar *keileuk* (ook een ‘intensifier’) bijvoorbeeld niet in het woordenboek opgenomen is.

De vraag is natuurlijk waar de scheidingslijn ligt tussen vergelijkingen die de taalgebruiker echt nog als dusdanig herkent (*keihard* of *zo klaar als glas* bijvoorbeeld) en combinaties waarvan hij dat niet meer doet. Ik betwijfel of de modale taalgebruiker *pik* in *pikdonker* nog in verband brengt met de ‘zwarte, kleverige en zeer brandbare stof’. Ook bij *klaar als een klontje* is de echte vergelijkingsrelatie allicht ondoorzichtig geworden. Toch zijn beide laatste uitdrukkingen opgenomen.

Al bij al echter is dit woordenboek, van *aaibaar als een poes* tot *zwoel als een zomernacht*, niet alleen een leuk bladerboek, maar ook een bron voor verder onderzoek.

Idiomatisch onderzoek

Deze verzameling vergelijkende uitdrukkingen leent zich uitstekend voor verder onderzoek. We doen in dat verband enkele suggesties.

1. prototypische verschijnselen

Je zou op basis van deze vergelijkingen een inventaris kunnen maken van wat de taalgebruiker ziet als prototypische kenmerken van bepaalde objecten, eigenschappen of handelingen. ‘Rubber’ bijvoorbeeld is flexibel, maar ook taai. Vandaar de uitdrukkingen: *buigzaam/elastisch/flexibel/rekbaar/taai als rubber*. Het kenmerk

‘zacht’ associëren we met typisch zachte dingen als boter, dons, mos, poeder, satijn, wol, enz., en dat vindt ook zijn neerslag in allerlei vaste vergelijkende uitdrukkingen (vb. *zacht als een babyhuidje, zijdezacht*).

2. stereotypieën

Hoe beschrijven we bepaalde nationaliteiten in vergelijkingen? Het *Groot Vergelijkingswoordenboek* neemt volgende voorbeelden op (hoewel het er in het Nederlands ongetwijfeld meer moeten zijn): *Amerikaans als appeltaart/een hamburger/een big mac*; *zo Hollands/Nederlands als boerenkool/haring met uitjes/klompen/het weer*; *eruitzien als Hollands welvaren*; *gierig/nuchter/zuinig als een Hollander*; *zo Belgisch/Vlaams als frieten/leen frietkot*; *zo Brits als afternoon tea/black pudding/fish and chips/kidney pie/bacon and eggs/thee met melk*; *zo Engels als een kopje thee/lauw bier/de Big Ben/fish and chips*; *drinken/dronken als een Maleier*; *aangaan als een Turk*; *roken als een Turk*; *zat als een Rus*; *Frans als stokbrood/wijn/de Tour*; *bezopen/dronken/zat als een Zwitser*. Welke eigenschap of handeling associëren we met welke nationaliteit, en waarom?

3. contrastief onderzoek

In welke mate bestaat er tussen verschillende talen equivalentie wat bijvoorbeeld bovenvermelde prototypische en stereotypische kenmerken betreft? Een vergelijkende analyse van nationaliteitsnamen in vaste uitdrukkingen zou bijvoorbeeld perfect kaderen binnen het onderzoek naar interculturele communicatie. Dat is nog maar eens een pleidooi voor contrastief idiomatisch taalonderzoek. Vreemd trouwens dat *dom als een Belg* geen lemma gekregen heeft...



Ton den Boon, *Van Dale Groot Vergelijkingswoordenboek. Verklaring en herkomst van vergelijkingen*. Utrecht/Antwerpen: Van Dale Lexicografie, 2007, ISBN 978 90 648 084 1, 494 blz., 49,95 euro.

Broodje taal

Kant-en-klare lasagne

LINDE VAN DE WALLE



U hebt het ongetwijfeld al eens meegemaakt: u komt thuis na een vermoeiende werkdag waarin de ene tegenslag na de andere zich opstapelde. U hebt helemaal geen energie meer om te koken en u zoekt uw heil in de diepvriezer bij een kant-en-klare lasagne. In plaats van het aluminium schaalte in de oven te keilen en de temperatuur op goed geluk in te stellen, kunt u nog net de moed opbrengen om de bereidingsinstructies op de verpakking te lezen. En juist dat had u beter niet gedaan; na een werkdag vol ergernissen wordt u geconfronteerd met de volgende richtlijnen: ‘verpakking onmiddellijk verwijderen voor gebruik’ en ‘1 minuut laten rusten alvorens op de dienen’. Dat men op de dienen in plaats van op te dienen schrijft, is mogelijk een tikfout die u nog door de vingers zou kunnen zien, maar dat er een l in onmiddellijk ontbreekt, is echt de druppel. U trekt resoluut uw jas weer aan en verlaat het huis: vanavond eet u in een restaurant.

Instructieve teksten

Goede instructieve teksten schrijven is niet gemakkelijk. Iedereen ontdekt wel eens een spellingsfout in een recept op een pak pasta of moet lachen om een kromme vertaling in de gebruiksaanwijzing van een nieuwe mixer. Gebeurt dat echter al te vaak, dan vergaat het lachen ons snel, zeker wanneer de fouten aanleiding geven tot verkeerde handelingen. Ik vergeleek en onderzocht de instructies op de verpakkingen van een twintigtal kant-en-klare lasagnes van verschillende merken en soorten. Naast de tik- en spelfouten waar ik zonet al op wees, zijn er nog een groot aantal kanttekeningen te maken bij de – relatief eenvoudige – bereidingsinstructies voor kant-en-klare lasagnes.

Verwarm de lasagne op 200°C!

Als we iemand willen aanzetten tot een bepaalde actie, weten we uit ervaring dat een rechtstreeks bevel soms veel minder effect heeft dan een bevel dat indirect, als verzoek, geformuleerd wordt. Met het bevel ‘Haal de lasagne uit de oven!’ zult u bij uw partner waarschijnlijk minder succes hebben dan met het verzoek: ‘Zou je de lasagne even uit de oven willen halen, schat?’ In het eerste geval is hij of zij beledigd, bij het tweede verzoek wordt de gevraagde taak met plezier vervuld. Bij instructieve teksten ligt dat echter anders. Wanneer u na een dag hard werken hongerig thuiskomt en de instructie ‘plaats het schaalte in de microgolfoven’ leest, hebt u hoogstwaarschijnlijk niet de neiging om ogenblikkelijk een klachtenbrief naar de lasagneproducent te sturen, wegens beledigend en offensief taalgebruik. Uw maag knort en een instructie geformuleerd als rechtstreeks bevel is de meest efficiënte manier om zo snel mogelijk van uw hongergevoel verlost te raken.

De bereidingsrichtlijnen op kant-en-klare lasagnes zijn meestal niet geformuleerd in de imperatiefvorm als rechtstreeks bevel, maar men gebruikt een infinitief in de functie van een imperatief. Dat is jammer, want bij instructieve teksten wil je iemand aanzetten tot actie en daarbij is een rechtstreeks bevel doeltreffender. Zo zet ‘de oven voorverwarmen op 200° C (*Carrefour, Lasagne Bolognese*)’ minder tot handelen aan dan het directe ‘verwarm de oven voor op 200° C’. Een mengvorm, waarbij de infinitiefimperatieven en directe imperatieven in eenzelfde instructieve tekst voorkomen, zoals in volgend voorbeeld, verdient zeker geen aanbeveling: ‘Verwijder de plastic verpakking. De oven voorverwarmen op 200° C. De lasagne gedurende 20-25 min. in de oven laten bakken (*Quorn, Lasagne met quorn*).’

Oven (1): *conventioneel of traditioneel*

Volgens de meeste lasagnefabrikanten hebt u twee mogelijkheden om uw lasagne op te warmen: ofwel kiest u voor een gewone oven, ofwel warmt u uw kant-en-klare maaltijd in de microgolfoven op. Hoe men naar die ovens verwijst, verschilt wel van merk tot merk, en soms zelfs binnen één merk van soort tot soort lasagne. Een gewone oven die niet met microgolven werkt, noemen de meeste merken een *traditionele oven*. Sommige merken, zoals onder andere *Quorn*, gaan ervan uit dat *oven* zowel hyperonymisch als hyponymisch kan worden gebruikt; zij gebruiken voor een traditionele oven dan ook gewoon de term *oven*. Op een aantal *Carrefour* lasagnes heeft men het niet over een *traditionele*, maar een *conventionele oven*. Die laatste term lijkt me de minst geslaagde: *conventioneel* mag dan volgens *Van Dale* wel synoniem zijn aan *traditioneel*, een schrijver van instructies moet altijd rekening houden met de (voor)kennis van zijn doelpubliek. Wanneer dat erg breed is, is de eenvoudigste term de beste keuze.

Oven (2): *microgolf(oven) of magnetron*

Ook voor een microgolfoven gebruiken de ontwerpers van de lasagne-instructies verschillende benamingen. Zowel *microgolf-oven* als *magnetron* komt voor. *Come a casa* speelt op zeker en heeft het steeds over *microgolfoven/magnetron*. *Resto* en *Delhaize* gebruiken de substandaardtalige verkorting *microgolf*. De *Lasagne Bolognese* en *Lasagne Verde* van *Delhaize* en de biologische lasagne van het merk *Quorn* zijn dan weer buitenbeentjes: bij die merken gaat men er blijkbaar van uit dat lasagnes met groenten of bolognesesaus (*Delhaize*) en lasagnes bereid met schimmeleiwitten (*Quorn*) niet lekker zijn wanneer ze in een microgolfoven worden opgewarmd. Instructies voor een bereiding in de microgolfoven ontbreken. Voor zijn vleeslasagnes lijkt de *Delhaize* groep dan weer geen probleem te hebben met microgolven, want bij die lasagnes wordt zowel opwarming in de traditionele oven als in de 'microgolf' aanbevolen. Tot slot vindt *Delhaize* blijkbaar dat liefhebbers van kalfsvlees slimmer zijn dan het publiek dat voor een lasagne met mozzarella en tomaat kiest: zij die een lasagne met kalfsvlees op het menu hebben staan, krijgen de instructie: 'Prik gaatjes in de plastic folie.' Bij de lasagne met mozzarella staat: 'Prik met een vork gaatjes in de plastic folie.'

Verpakt in plastic folie

Een volledig overzicht van de fouten die ik vond in de bereidingsinstructies voor lasagnes kan ik u niet geven: daarvoor zijn ze te talrijk. Ik som er wel nog enkele van de meest voorkomende op. Zo is er bij *Come a casa* duidelijk een Vlaming verantwoordelijk voor de Nederlandstalige instructies, want de lasagnes van dat merk zijn verpakt in *plastic folie*. *Plastic* is substandaardtalig en wordt zowel bijvoeglijk als zelfstandig vooral in België gebruikt. De bologneselasagne van *Carrefour* is 'verpakt onder beschermende atmosfeer'. Diezelfde lasagne heeft '15 à 20 minuten' opwarmtijd in de gewone oven nodig en '4 minuutjes' in de microgolfoven. Laten we hopen dat volgens *Carrefour* de lengte van een minuut niet korter wordt bij gebruik van de microgolfoven. Bij *Delhaize* dan weer krijgen tijdseenheden een hoofdletter: de *Lasagne Verde* van 400 gram moet '25 Minuten' in de oven.

Wat u zelf doet, doet u beter

Tot slot nog een tip: wanneer u in de toekomst nog eens op het werk een baaldag hebt en de instructies op uw kant-en-klare lasagne weer te wensen overlaten, neem dan een kookboek ter hand, zet uw koksmuts op en bereid zelf een lasagne. De garantie dat het recept in uw kookboek het toonbeeld is van een duidelijke, foutloze instructieve tekst kan ik u niet geven, maar ik ben er zeker van dat uw zelfbereide lasagne overheerlijk zal zijn. Smakelijk!

Linde Van de Walle is als praktijkassistent verbonden aan de vakgroep Nederlandse taalkunde en taalbeheersing van de Katholieke Universiteit Leuven.

e-mail: Linde.VandeWalle@arts.kuleuven.be

Interview

Jella di Perna over taalbeleid op school: 'Kleine keuzes maken een groot verschil'

MATTHIAS LEFEBVRE

Jella Di Perna is licentiate Germaanse Filologie en heeft al ruim 20 jaar onderwijservaring. Sinds 1 september 2007 werkt ze als Themaverantwoordelijke Taal in het Centrum voor Nascholing van het GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. GO! is de inrichtende macht voor het onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. Ze is daarnaar gedetacheerd vanuit de XIOS Hogeschool Limburg. Ze is halftijds 'uitgeleend' aan het ministeriële project dat georganiseerd wordt door het CNO (Centrum Nascholing Onderwijs) van de Universiteit Antwerpen in samenwerking met het Centrum voor Nascholing van het Gemeenschapsonderwijs en met het Nascholingscentrum Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De aandacht voor taal en taalbeleid in het onderwijs is enorm toegenomen sinds Minister van Werk, Onderwijs en Vorming Frank Vandenbroucke zijn talenbeleidsnota 'De lat hoog voor talen in iedere school. Goed voor de sterken, sterk voor de zwakken' heeft geschreven (laatste versie in februari 2007). In die nota staat o.a. dat scholen aan beter Nederlands dienen te werken. Is de kennis van onze moedertaal dan zo ondermaats bij de jongeren?

Dat hangt ervan af wat je bedoelt met 'beter Nederlands'. Toen ik voor de eerste keer naar de toespraak van de minister luisterde dacht ik spontaan in clichématige termen en dan kom je automatisch uit op normatief taalgebruik: een mooie uitspraak, de juiste woordkeuze, spelling. Of het nu problematisch is of niet, sms- en chattaal in het taalgebruik van jongeren zorgen voor meer slordigheid en nonchalance op dat gebied. Dit wordt vaak signaleerd, maar er zijn voldoende wetenschappelijke studies die aantonen dat het bij sms- en chattaal om een ander, creatief taalgebruik gaat, dat daarom niet minderwaardig is. Wat vast staat is dat het informele taalgebruik van jongeren vandaag



enorm verschilt van het taalgebruik dat op school van jongeren gevraagd wordt. Die kloof wordt steeds groter. Het probleem ligt vooral bij een gebrek aan functionele taalvaardigheden: leerlingen lezen niet wat er staat, ze antwoorden maar op één vraag als er twee vragen worden gesteld, ze kunnen geen zinnen meer schrijven, ze gebruiken geen interpunctie, ze kunnen niet samenwerken, ze zijn slordig in woordenschatverwerving.

Het gebrek aan functionele taalvaardigheden vormt dus niet alleen een probleem in de lessen Nederlands?

Inderdaad. Daarom moeten niet alleen leerkrachten Nederlands, maar ook leerkrachten van zaakvakken meer aandacht besteden aan taalgebruik in de klas. Ze moeten zelfs actief aan taalontwikkeling werken. In

een tijdspanne van 20 jaar is er een nieuwe generatie jongeren in een multimediamaatschappij opgegroeid. Zoals ik al zei, heeft dat ertoe geleid dat er een grotere kloof ontstaan is tussen het functionele taalvaardigheidsniveau van jongeren vandaag en die van 20 jaar geleden. Zaakleerkrachten hebben die evolutie langzaam zien gebeuren en hebben een beschermende reflex ontwikkeld. Omdat ze ervan uitgaan dat leerlingen niet meer goed kunnen lezen, bieden ze steeds minder of eenvoudiger te begrijpen tekstmateriaal aan. Qua taalvaardigheidsniveau leggen ze de lat dus lager. Bij evaluatiemomenten hoeven leerlingen geen volzinnen meer te schrijven, geen open vragen meer te beantwoorden. Het gevolg is dat die vaardigheden nooit meer binnen de zaakvakken geoefend worden. Dit probleem kan je niet met vier uur Nederlands per week oplossen; dat is onmogelijk. Je kunt daar niet tegenop boksen.

Hoe kan dat probleem dan wel verholpen worden?

Via taalgericht vakonderwijs. Hoe kun je nu bereiken dat kinderen functioneel taalvaardiger worden? Door kinderen taal te laten verwerven op een manier die zo dicht mogelijk de natuurlijke taalverwerving van een kind benadert. Daarbij zijn drie aspecten die altijd weer terugkomen. Ten eerste is er interactie. Taal leer je niet alleen door te lezen en te luisteren, maar ook door te spreken en te schrijven. Kinderen moeten een taal zo actief mogelijk gebruiken. Ten tweede wordt taal het best verworven in een authentieke context. Breng de buitenwereld binnen of breng die kinderen naar de buitenwereld. Laat ze de voorwerpen waarover ze leren proeven, betasten, ruiken, horen en zien. Hoe abstracter je verhaal is, hoe meer context je moet aanbieden, hoe meer je moet werken met foto's en beelden en hoe meer je moet aansluiten bij hun voorkennis. Natuurlijke taalverwerving gebeurt via construerend leren: eerst conceptualiseren en er dan pas een label op plakken. Leerkrachten gaan vaak omgekeerd te werk. Ze denken dat het sneller gaat door eerst labels toe te kennen en het dan uit te leggen. Maar zo werkt het niet. Ten derde is het cruciaal om taalsteun aan te bieden. Het is zeer belangrijk om leerlingen te bevestigen in een nieuw aangeleerd concept. Dat doe je door hen de grammaticale en lexicale kenmerken van het woord te laten inzien, door hen er zoveel mogelijk over te laten spreken en schrijven, waarbij je nagaat of het woord in de juiste context gebruikt wordt.

Om extra taalondersteuning te bieden geven de projectmedewerkers een aantal sessies. Wat houden die sessies precies in?

Samen met mijn collega's geef ik sessies aan de 60 scholen die ingeschreven zijn op het prioritaire project van de minister; 29 scholen van het GO! zijn onder mijn hoede. Die sessies zijn

zowel gericht op het schoolorganisatorische niveau (directie, taalbeleidsteam van de school, secretariaatsmedewerkers) als op klasniveau (de leerkrachten). De eerste sessie biedt zicht op de hele waaier van taalbeleidstaken waar een schoolteam een selectie uit zal maken. De tweede richt zich op de taalleerkrachten. Twee sessies zijn bedoeld voor alle niet-talige vakken. Daarnaast houden we nog een keuzesessie: taalscreening of kwalitatieve evaluatie. In de sessie taalscreening bespreken we de bestaande instrumenten om het taalvaardigheidsniveau van leerlingen te bepalen en aansluitend hun taaltalenten in kaart te brengen en een taaltraject uit te zetten. De deelnemers kunnen echter ook intekenen op de sessie kwaliteitsvolle toets- en examenvragen, want daar loopt het vaak fout. Leerkrachten stellen dikwijls enkel reproductievragen, onbegrijpelijke vragen, of vragen die aanleiding geven tot spraakverwarring. Wij raden hun aan om hun manier van evalueren in zijn geheel eens onder de loop te nemen. Ten slotte geven wij een sessie waarin we op maat van de school aanbevelingen doen i.v.m. het taalbeleidsplan dat ze in de loop van het schooljaar opgesteld hebben.

Leerkrachten van zaakvakken moeten ook actief werken aan taalontwikkeling in de klas.

Hoe gaan de sessies over taalgericht vakonderwijs concreet in zijn werk?

Die sessies worden heel praktisch gegeven. De theoretische achtergrond geven we in een syllabus mee. We willen hen aan den lijve het verschil laten voelen tussen een klassieke les met een luisterende leerling en een les via taalgericht vakonderwijs met een participerende leerling. Zal ik een voorbeeld geven uit een les houtbewerking? Bij een klassieke les geeft de leerkracht alle uitleg over de nieuwe zaagmachine. Bij een taalgerichte les deelt de leerkracht de leerlingen op in groepjes. Elk groepje krijgt een handleiding van de nieuwe zaagmachine en neemt één taak op zich, bijvoorbeeld uitzoeken hoe de machine werkt, nagaan wat de veiligheidsvoorschriften zijn, een stappenplan voor een werkstuk opstellen. De week erop bespreken de leerlingen welke problemen ze in hun groepje ondervonden en geven ze elkaar raad. Weer een week later brengen de groepjes aan elkaar verslag uit. Deze lessen verschillen maar lichtjes van de klassieke les, maar er zijn heel wat voordelen: de leerlingen lezen authentieke teksten, ze zijn bezig met vakwoordenschat en met schooltaal, ze werken samen, ze ontwikkelen hun taalvaardigheden en tegelijkertijd hun vakbekwaamheid. Moet die leerkracht daarvoor zijn hele les omgooien?

Helemaal niet! Het gaat om zeer kleine verschillen, maar voor de kinderen die ermee te maken hebben zijn de verschillen uiteindelijk behoorlijk groot.

Hoe reageren de leerkrachten van zaakvakken op die andere aanpak, op dat taalgericht vakonderwijs?

Ze begrijpen waar het om draait en dat het kleine keuzes zijn die ze moeten maken. Dat betekent echter niet dat ze onmiddellijk bereid zijn om hun lesaanpak te veranderen. Sommige leerkrachten zien er tegenop, want het vraagt wat organisatie. Je moet als leerkracht ook stevig in je schoenen staan en je vak goed kennen, de vragen en problemen dienen zich immers niet meer achtereenvolgens, maar allemaal tegelijk aan. Sommige leerkrachten vinden dat een beetje beangstigend.

Leerkrachten zullen het taalgericht vakonderwijs wel ter harte moeten nemen, want de onderwijsinspectie zal in de toekomst ook het talenbeleid van scholen doorlichten.

Dat kan ook niet anders, vrees ik. Bij het laatste PISA-rapport (gepubliceerd in 2006, het PISA-project meet de leerprestaties van 15-jarigen in Vlaanderen en de rest van de wereld op het gebied van leesvaardigheid, en wiskundige en wetenschappelijke geletterdheid; nvdr) loopt Vlaanderen in Europa op kop als onderwijssysteem waar de grootste kloof bestaat tussen leerlingen die meekunnen in het onderwijs en leerlingen die eruit vallen. Daar moeten we niet trots op zijn. We moeten alle hens aan dek roepen. En als je dan weet dat die kloof steeds weer terug te voeren is op de kloof tussen de onderwijs- en thuistaal, dan moet je actie ondernemen.

Het Nederlandstalige onderwijs in Brussel verloopt de laatste jaren nogal problematisch. Uit een onderzoek uit 2004 (K. Pelleriaux, Nota betreffende de leerachterstand van allochtonen (onuitgegeven artikel); nvdr) blijkt dat het hoogste aandeel niet-Nederlandstaligen terug te vinden is in de Nederlandstalige scholen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (meer dan 75 %). Hoe kan die taalachterstand verholpen worden?

Die situatie is problematisch. Die leerlingen spreken alleen nog Nederlands met de leerkracht in de klas. Er is gelukkig veel ondersteuning voor deze scholen. Vanuit de overheid is daar aandacht voor. Dit fenomeen vinden we natuurlijk niet alleen in Brussel,

maar ook in de andere grote steden. We kunnen die kinderen niet aan hun lot overlaten. Ze komen vaak uit de zwakste sociale milieus. Ze hebben gekozen voor Nederlandstalig onderwijs en hebben bijgevolg onze aandacht en zorg nodig. Met de juiste ondersteuning en met de juiste aanpak van leerkrachten kan je ongelofelijk veel met die kinderen verwezenlijken. Je leert daar ook heel veel van en dat kan je dan meenemen naar Vlaanderen, want wat in Brussel werkt, werkt overal.

Wat wil het Centrum voor Nascholing van het GO! in de toekomst nog realiseren?

Nu en in de toekomst wil ik zoveel mogelijk met de scholen samenwerken. Ik luister naar de behoeften en klachten van de scholen en in het Nascholingscentrum zet ik nascholingen op touw en werk ik een taalbeleidsaanbod uit voor de volgende jaren gebaseerd op de noden van de scholen en op de inspectieverslagen van de doorlichting. Het heeft geen zin om een aanbod uit te werken als scholen daar geen behoefte aan hebben. Daarbij is sensibilisatie van groot belang. Ook wil ik ondersteuning bieden aan

basisscholen, kleuterscholen en kinderdagverblijven, waar ik tot nu toe nog wat te weinig expertise over heb. Daarbij zou ik graag complementair werken met de lerarenopleiding op terreinen waar zij binnen hun team nog geen expertise over hebben. Je moet

leerkrachten namelijk juist ook al voordat ze in het veld actief zijn de nodige begeleiding geven.

Ik ben ook heel gelukkig met de fijne en zinvolle samenwerking die er is met de pedagogische begeleiders van het GO! Het is immers in ieders belang dat de aanpak van begeleiding en die van nascholing perfect op elkaar zijn afgestemd.

Zijn er volgens jou voldoende geld en middelen om dat allemaal te realiseren?

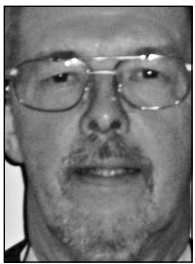
Persoonlijk denk ik dat de roep om geld en middelen vaak een excuus is om niets te doen, terwijl je vaak met kleine inspanningen en een groot doorzettingsvermogen zaken zou kunnen realiseren die niet eens veel geld kosten. Soms is het gewoon een kwestie van wilskracht en inzicht. En om dat te bereiken moet je voortdurend bijleren en jezelf professionaliseren.

De kloof tussen de schoolprestaties van leerlingen die thuis Nederlands spreken, en van de leerlingen met een andere thuistaal is nergens zo groot als in Vlaanderen.

Taalwerk

In (Frans-) Vlaanderen Vlaams!? Beschouwingen bij een onderwijspolitiek in Frans-Vlaanderen

HUGO RYCKEBOER



Begin september van vorig jaar werd voor het eerst sedert meer dan een halve eeuw in Frans-Vlaanderen weer op school Vlaams geleerd, zo kon men in De Morgen van 20 september 2007 lezen. Wie een van de volgende dagen naar Man bijt hond keek, kon ook beelden

zien van een leraar die in een klas in Noordpeene, een dorp aan de voet van de Kasselberg, probeerde de jonge Franse leerlingen enkele woorden in onvervalst West-Vlaams dialect te laten uitspreken. Het betreft experimenteel onderwijs dat voor een periode van vier jaar door de Académie de Lille toegestaan wordt om daarna geëvalueerd te worden. Dat is te danken aan het Institut de la Langue régionale flamande / Akademie van nuuze Vlaamsche taele, die zich sedert een drietal jaren met steun van lokale politici heeft beijverd om de Vlaamse streektaal die in het arrondissement Duinkerke nog gesproken wordt nieuw leven in te blazen (zie: www.anvt.org/page1_nl.php, vooral www.anvt.org/news/fichiers/ANVTauRectorat20070524.pdf). Men kan zich hierover verheugen omdat de Franse regering eindelijk de realiteit van een Vlaams dialect in Noord-Frankrijk erkent. Met name het ministerie van Cultuur via de Délégation Générale à la langue française et aux langues de France heeft in 2002 het Vlaams als 'langue de France' erkend en op grond daarvan heeft de vorige minister van Onderwijs nu ook een tijdelijk onderwijsexperiment van drie jaar toegestaan.

Een taalonderwijsexperiment

Nochtans was tot voor kort het standpunt van de Franse regering altijd dat de Vlaamssprekenden in Frankrijk taalkundig aan hun trekken konden komen via het onderwijs van het Nederlands als vreemde taal, zoals dat ook met het Duits voor de dialectsprekers in de Elzas geldt. Het voorlopige experimentele onderwijs van het Vlaams probeert nu voort te bouwen op pogingen die reeds in de jaren tachtig van de vorige eeuw op basis van de circulaire Savary zijn ondernomen om het Vlaamse dialect te onderwijzen. Het Parijse ministerie van Onderwijs, ter plaatse vertegenwoordigd door de *Inspection Académique de Lille*, behoudt uiteraard het onderwijs van het Nederlands als vreemde taal, onderwijs dat in het noorden van Frankrijk trouwens volgens een akkoord met de Nederlandse Taalunie wordt gepromoot, en neemt akte van een protest van de Nederlandse Taalunie bij het begin van dit experiment met het Vlaams.

In deze context is er ter plaatse onzekerheid over wat de beste oplossing zou zijn om tegemoet te komen aan de socioculturele vraag en behoeften van de bevolking van het Département du Nord. Enerzijds is er terecht de grote bezorgdheid om het teloorgaan van het lokale Vlaamse taalkundige erfgoed en anderzijds is er de nabuurschap in het streven naar een grensoverschrijdende Euregio, waarin het Nederlands onvermijdelijk een grote communicatieve en economische betekenis kan hebben. Men kan erop wijzen dat de economische situatie in Vlaanderen, vooral in West-Vlaanderen, reeds een gedeeltelijk antwoord biedt op de schrijnende werkloosheid in Noord-Frankrijk. Hoewel Vlaams en

Nederlands in taalhistorisch, taalsystematisch en cultureel opzicht bij elkaar horen, zijn de twee taalvarianten door de historische omstandigheden in de geesten van velen uit elkaar gedreven.

Flamand-néerlandais un couple mal-heureux?

Om dat te begrijpen past hier een korte historische schets. Voor meer informatie verwijs ik naar mijn boekje *Frans-Vlaams* in de serie *Taal in stad en land* (uitgeverij Lannoo, 2004). In de tweede helft van de 17de eeuw is een zuidwestelijk stuk van het oude graafschap Vlaanderen door Lodewijk XIV ingepalmd. Onmiddellijk na de aanhechting werd ook in het vanouds Vlaams/Nederlandstalig gebied, het huidige arrondissement de Dunkerque, het Frans als bestuurstaal ingevoerd. Toch bleef het Nederlands zijn rol als cultuurtaal naast het Frans vervullen, zeker tot aan de Franse Revolutie en in grote mate nog in de eerste helft van de 19de eeuw. Maar vanaf 1851 werd het onderwijs in de openbare scholen verplicht in het Frans en door de wetten Ferry (1880-81), waarbij ook de schoolplicht werd ingevoerd, betekende dat onderwijs samen met het verfranste bestuursapparaat de feitelijke verbanning van het Nederlands als schrijftaal en cultuurtaal.

De gesproken volkstaal echter, het West-Vlaamse dialect van de Franse Westhoek, is nog lang levenskrachtig gebleken tot het tussen de twee wereldoorlogen in veel families de gewoonte werd om de kinderen thuis in het Frans op te voeden. Na de tweede wereldoorlog hebben de sociaal-culturele en economische omstandigheden, waarbij het Frans in alle omstandigheden dominant geworden was, bepaald dat het Vlaams niet of nauwelijks nog in de gezinnen aan de volgende generatie is doorgegeven.

Het ontbreken van onderwijs heeft ongetwijfeld een rol gespeeld in het teloorgaan van het Vlaamse erfgoed in Frans-Vlaanderen. Vandaar dat men ook geprobeerd heeft om dat met onderwijs tegen te gaan. Sedert meer dan vijftig jaar ijvert het Waregemse Komitee voor Frans-Vlaanderen in die zin met het aanbieden van vrije cursussen Nederlands. Daarnaast en mede onder impuls van die vrije cursussen heeft het Nederlands sedert een paar decennia een bescheiden rol veroverd in het reguliere onderwijs in Noord-Frankrijk. Dat wordt door een convenant tussen de Nederlandse Taalunie en de Inspection Académique de Lille gepromoot en ondersteund. Al eerder was het Nederlands aanwezig in het universitaire onderwijs. Maar al dit onderwijs heeft

nauwelijks rekening gehouden met het nog voortleven van een lokale Vlaams/Nederlandse variant in de regio, ook niet in de opleiding van lokale leraren Nederlands. Hoewel dat onderwijs Nederlands officieel mede bedoeld was om tegemoet te komen aan de erfgoedbehoeften van de Vlaamssprekenden kon het dat niet. Diegenen die dus mede uit liefde voor hun Vlaamse moedertaal of die van hun ouders naar het onderwijs Nederlands stapten, werden in hun verwachtingen bedrogen. Hierdoor teleurgesteld is men vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw begonnen met enkele vrije cursussen Vlaams. Maar dit onderwijs heeft het, op een paar uitzonderingen na, na enkele jaren moeten opgeven, vooral door een gebrek aan voldoende scholing en opleiding van de meeste docenten. Bovendien werd een mythe gecreëerd over de totale onafhankelijkheid van het Vlaams ten opzichte van het Nederlands en is hierover tot op vandaag in allerlei publicaties pseudo-wetenschappelijke informatie verspreid. Hoewel de genoemde *Akademie van nuuze Vlaamsche taele* stelt dat het onderwijs Vlaams mede als een springplank naar 'de zustertaal' Nederlands kan worden opgevat, bestempelde de voorzitter van de *Commission académique* van de bedoelde *Akademie* onlangs tijdens een openbare discussie het Nederlands als een andere taal en irrelevant voor het behoud van het Vlaams.

Wat te doen?

Om te beginnen zou een ernstig sociolinguïstisch onderzoek moeten uitwijzen wat de reële vitaliteit van het Vlaams nog is, wat dus de reële behoeften en kansen van het onderwijs van het Vlaams zijn en waar die zich lokaliseren. Tegelijk dient onderzocht te worden in welke mate er vraag of behoefte is naar het aanleren van het Nederlands in deze grensoverschrijdende Europese regio. Dat impliceert dat men de studie en het onderwijs van het Vlaams en het Nederlands in hun natuurlijke complementariteit beschouwt en als zodanig ook wil voorstellen. Men moet vooral niet de illusie nahollen dat schools onderwijs alleen ooit in staat zal zijn om het Vlaams van de ondergang te redden. Waar het op aan komt, is wat er rest aan talig potentieel in de streek zoveel mogelijk te benutten voor het culturele en materiële welzijn van de mensen die er wonen, mede in het licht van de grensoverschrijdende contacten. De aanwezigheid van het Vlaams in de school kan ertoe bijdragen om het Vlaams cultureel te ondersteunen, maar wil men zijn positie in de maatschappij enigszins versterken, dan zijn andere initiatieven, zoals zang- en vertelavonden, volkstoneel en derge-

lijke wellicht meer aangewezen. Men zal hoogstens het bestaan van het Vlaams wat kunnen rekken, als men erin slaagt voldoende ouderen ertoe aan te zetten het ook zoveel mogelijk nog met jongeren te spreken. Die oudere sprekers dienen dus voor alles ook bij het schoolse onderwijs betrokken te worden. Maar ondertussen is er ook het onderwijs Nederlands. Nu kunnen de voorstanders van het Vlaams dat negeren omdat Nederlands geen ‘langue régionale de France’ is. Maar veel beter kunnen ze proberen met het onderwijs Nederlands samen te werken en elkaar te ondersteunen. Daarvoor moeten ze in eerste instantie elkaar kennen.

Nu blijkt wel uit de geschriften en de websites van de *Akademie* (zie bijvoorbeeld grammaire.flamande.free.fr/crbst_0.html) dat deze vaak de nodige kennis ontbeert om de verhouding tussen Vlaams en (Standaard-) Nederlands juist te duiden, en mede daardoor ook om het eigen Vlaamse dialect op een correcte manier te beschrijven en aan te bieden. Al zijn de pogingen verdienstelijk, vaak slaan ze de bal mis door een volkomen gebrek aan scholing in de Nederlandse variatielinguïstiek. Had men het Nederlands niet uitsluitend als een vreemde taal onderwezen zonder enige belangstelling voor een soort Nederlands ter plaatse, dan zou er geen wederzijdse onbekendheid, wantrouwen of vijandschap zijn geweest. Dan zou men niet uit de mond van een lid van de Inspection Académique hebben moeten horen: ‘Le néerlandais, ce n’est pas du folklore!’ en dan zou de vermeende theoreticus van het Vlaams niet hoeven te peroreren: ‘Le néerlandais, c’est une autre langue!’ Dan zou men kunnen begrijpen dat het onderwijs van het Vlaams er veel meer baat bij heeft om inhoudelijk en methodologisch aan te sluiten bij het Nederlands dan zich te spiegelen aan het Bretoens of het Baskisch, ook al zijn dat in Frankrijk eveneens in hun bestaan bedreigde minderheidstalen. Eigenlijk zijn onderwijs van Nederlands en Vlaams in het arrondissement Duinkerke gewoon van nature voorbestemd om elkaar goed te kennen en wederzijds te steunen.

Als de *Académie de Lille* echt wenst dat het experimenteel onderwijs van het Vlaams een gekwalificeerd onderwijs wordt en als ze tegelijk haar overeenkomst met de Nederlandse Taalunie gestand wil doen, dan is het onontbeerlijk dat men de natuurlijke complementariteit van het onderwijs Nederlands en Vlaams onderkent en ook organisatorisch probeert te realiseren. Het is hoogdringend om de grote achterstand in vorming en opleiding weg te werken die nodig is om deze complementariteit educatief te realiseren. Daarvoor zou men een beroep moeten doen op de universitei-

ten en universitaire onderzoekscentra of lerarenopleidingen in Noord-Frankrijk, specifiek die waar het Nederlands aanwezig is, om in samenwerking met gelijkaardige Vlaamse en Nederlandse centra een ‘formation continue’ op te zetten voor alle betrokken taalleraren van het arrondissement Duinkerke. Die opleiding zou verplicht gesteld kunnen worden voor de leraren Vlaams en Nederlands, en openstaan voor leraren van andere Germaanse talen en ook geschiedenis en aardrijkskunde, en verder voor alle geïnteresseerden. Zo’n opleiding zou een inleiding moeten geven tot alle aspecten van de historische aanwezigheid van het Vlaams/Nederlands in de regio Nord - Pas-de-Calais. Dat kan aanleiding geven tot het wegwerken van misverstanden of vooroordelen en via een contrastieve zowel als cumulatieve benadering van Vlaams en Nederlands met de andere Germaanse talen een antwoord bieden aan de taalbehoeften van de inwoners in de grensoverschrijdende regio. Daarom dient de bevoegde Franse overheid te beseffen dat het onderwijs Vlaams zeker niet georganiseerd mag worden ten nadele van het onderwijs Nederlands. Van de *Académie de Lille* kan men verwachten dat ze twee taken probeert te combineren: (1) bijdragen tot de nodige taalkennis die tegemoetkomt aan de behoeften van de socio-economische contacten van alle partners in de regio en (2) een historisch, cultureel en taalkundig gedeeld erfgoed helpen bewaren en valoriseren, evenzeer om tegemoet te komen aan het verlangen van veel inwoners aan beide zijden van de landsgrens .

Daarvoor kunnen ook twee grensoverschrijdende akkoorden samen worden ingezet, namelijk naast het onderwijsakkoord met de Nederlandse Taalunie ook de overeenkomst tussen het Département du Nord en de Provincie West-Vlaanderen over culturele samenwerking.

Hugo Ryckeboer was tot zijn pensionering in 2000 wetenschappelijk medewerker aan de Universiteit Gent. Hij was redacteur aan het Woordenboek van de Vlaamse Dialecten en promoveerde op een studie over Het Nederlands in Noord-Frankrijk, sociolinguïstische, dialectologische en contactlinguïstische aspecten.

e-mail: hugo.ryckeboer@pandora.be

Dossier

De mooiste namencombinaties in het Nederlandse taalgebied

PIET CRETEN



In het Nederlandse taalgebied lopen er nogal wat figuren rond die gezegend zijn met een combinatie van voor- en achternaam die deuren opent of misschien meteen weer sluit. Sommige mensen hebben geen flauwe pseudoniemen nodig als ze in de spotlights komen te staan, want ze hebben een naam als een klok. De voetballer Stijn Stijnen, de schaatser Rintje Ritsma of de politicus Steve Stevaert (al heet die eigenlijk Robert) hadden het in elke sector van het openbare leven kunnen maken. Anderen zijn dan weer meteen het voorwerp van spot, al zodra ze het levenslicht zien. Over taal ging de voorbije maanden op zoek naar de mooiste, leukste en grappigste combinaties van voor- en achternamen in het Nederlandse taalgebied en kreeg honderden reacties binnen. De leukste of opmerkelijkste daarvan presenteren we in deze minireeks. De inzendingen vielen grotendeels in twee grote categorieën in te delen: de 'mooie' namencombinaties en de 'grappige'. In dit artikel presenteren we de namen die door onze lezers gewoon erg mooi gevonden worden. In een volgende bijdrage komen de grappige combinaties aan bod.

Gewoon 'mooi'

M'ooi' is natuurlijk subjectief. De ene persoon vindt zijn naam verschrikkelijk; de andere is net jaloers op een in zijn ogen poëtische opeenvolging van klanken. Bij het selecteren van de winnende inzendingen hielden we dan ook waar mogelijk rekening met de motivatie die men voor de schoonheid van een naam gaf. In heel wat gevallen lag die motivatie natuurlijk voor de hand.

Alliteraties

Veel mensen blijken allitererende voor- en achternamen bijzonder te kunnen smaken. Bij een alliteratie zijn de beginmedeklinkers van twee of meer bekleemde lettergrepen (in dit geval van voor- en achternaam) gelijk. Veel motivatie om allitererende namen in te zenden valt er natuurlijk niet te geven, behalve dat veel lezers ze gewoon mooi vinden klinken. De volgende mensen mogen zichzelf als smaakvolle wandelende alliteraties beschouwen: Pieter Punter, Harold Hollander, Tim Thijssen, Steven Sterk, Matthea Mesch, Bart Bos, Basiel van Bemmelen en Rudi Rampelberg. Ook (bijna-) herhalingen als Servaas Servaas, Wilhelmus Wilhelmus, Frank Franken en Tjakko Tjakkes vinden veel mensen wel leuk. Naast deze nobele onbekenden werden ook enkele bekendere mensen genomineerd: Nele Nivelde (oud-medewerker van *Over taal*), Riemer Reinsma en Rob Rentenaar (grappig genoeg auteurs van een artikel over naamkunde in het taalblad *Onze*

Taal), de Belgische artiest David Davidse (zoon van nonkel Bob), avonturier Dixie Dansercoer, Béla Bartók (de, weliswaar Hongaarse, componist), Kees Kist (de Nederlandse voetballer uit de jaren 80) en Brigitte Bardot (de Franse filmster).

Het lijstje is wellicht vrij gemakkelijk meteen met honderden namen aan te vullen. We beperken ons tot de in onze ogen mooiste alliteratie: in Utrecht loopt (of zweeft) Riens Ranzes Ritskes rond, een zenfilosoof, -leraar en auteur van boeken over het zen-boeddhisme. Een naam die nog 'zenner' is, hadden zijn ouders wellicht niet kunnen kiezen.

Klankenspel

Een tweede categorie namen die mooi bevonden wordt, zijn de combinaties van voor- en achternamen met een bepaald klankenspel. In dergelijke gevallen bewandelden de ouders van de dragers van die namen een gevaarlijk pad op de grens tussen mooi of origineel en potsierlijk. Zo vinden wij Koen Kapoen en Alena Aga best nog aardig bekken, maar als je het gevoel krijgt dat er taalspelletjes gespeeld worden, wordt het wat linker. Wat dacht u bijvoorbeeld van herhalingen als Roelof Lof of Debbie de Bie en van de dwarsfluitiste en jonge componiste met de palindroomnaam Irene Eneri (al heeft die niet in Nederlandstalig gebied geleefd)? Nog een mooie is de onlangs overleden dominee Ernst Stern. Het anagram was naar eigen zeggen een grapje van zijn ouders.

Soms wordt het klankenspel gecombineerd met een (niet al te subtiele) verwijzing naar bekende figuren. Een mooi voorbeeld daarvan is Janneke Jippes. Zoals de inzender het zelf formuleert: 'Het allitereert natuurlijk lekker, maar de verwijzing naar Jip en Janneke is wel erg opvallend'.

Sprekende namen

Sommige namen zijn gewoon veelzeggend of ze stralen een zeker cachet uit. Zo zijn er mevrouw Fleur Zonneveld, die samen met haar man Erik Spruit 'Kwekerij de Kleine plantage' zou uitbaten

en mevrouw Marianne Verliefd, die hopelijk haar achternaam heeft kunnen verzilveren. Een andere prachtige naam vonden wij die van de Gentenaar Boudewijn Boerjan-van Vlaenderen.

De winnaars

Hoe mooi sommige van de bovenstaande namen ook klinken, de namen van onze winnaars hadden net dat tikkeltje meer om er bovenuit te steken. We selecteerden er drie. De eerste winnaar haalde het vooral dankzij de prachtige motivatie. Zij nomineerde haar schoonmoeder Rita Romanus. Hierbij citeren we uit haar mail:

Toevallig botste ik op jullie site en las ik de prijsvraag in verband met de mooist klinkende naam in het Nederlandse taalgebied. Ik weet niet goed of ik ook mag meedingen naar de prijs met een andere mooi klinkende naam dan de mijne. Want mijn eigen naam is niet echt een geschikte kandidaat: Tineke Van Impe. Maar ik ben wel jaloers op de naam van mijn schoonmoeder, namelijk Rita Romanus. Ik denk niet dat veel vrouwen jaloers zijn op een aspect van hun schoonmoeder, maar in mijn geval is dat wel zo. Rita Romanus, een naam die klinkt als een klok. De welluidende allitererende -r (denk maar aan precedentes als Raf en Ronny, de Rechtvaardige Rechters, of de Suske en Wiske-albums 'de razende race' of 'de Rosse Reus') spreekt boekdelen. Zelfs in het Nederlands blijft de alliteratie overeind: Romeinse Rita! Maar in mijn geval is er meer, veel meer. Niet alleen de alliteratie, maar ook de inhoud speelt een rol. Rita Romanus: Romanus, een zelfbewuste inwoner van de stad Rome, wereldstad, metropool, hét cultureel en administratief centrum van de antieke oudheid. Ik, als lerares Latijn en Grieks in het secundair onderwijs, kan alleen maar dromen van zo een sterke achternaam. 'Wie hebben jullie voor Latijn?' 'Mevr. Romanus.' Geweldig toch. Daarenboven past de naam (slechts 5 lettergrepen) bij de aard en de taal van de Romeinen: 5 lettergrepen, kort, krachtig, veelzeggend en bondig. Wat moet een mens nog meer hebben?

Onze tweede winnaar nomineerde zichzelf. Ze stelde zichzelf als volgt voor:

Mijn naam is Annékéke van Kekem. Wat moet ik daar nou nog voor motivatie over schrijven? Het is in ieder geval een goede binnenkomer op een feestje en dergelijke. En nee, mijn ouders stotterden niet. Het is ook niet Fries. Mijn beide ouders komen uit Rotterdam en hebben gewoon een creatieve combinatie verzonnen. Behalve dat je het honderd keer voor iedereen moet herhalen ben ik wel blij met m'n naam.

Als derde en laatste winnende inzending kozen we voor Inge Ringeling, alleen al omdat de voornaam van mevrouw twee keer in haar achternaam herhaald wordt. Veel motivatie hoefde deze inzender ons dan ook niet te geven.

Extra's

Tot slot van dit eerste deel willen we u enkele leuke anekdotes en eigenaardige toevalligheden niet onthouden. Hoewel deze inzendingen niet meteen in aanmerking kwamen om geselecteerd te worden zijn ze best wel interessant, aangezien ze laten zien hoe het onderbewuste of gewoon vreemde hersenspinsels bij naamgeving de kop opsteken.

Sommige mensen lijken het leuk te vinden hun kinderen bij elkaar passende voornamen te geven. Zo zou er een koppel bestaan met drie kinderen: Elke, Dag en Anders. Minder bewust misschien hebben de ouders van Lotte, Senne en Daan hun kinderen een passende naam gegeven. De initialen van de voornamen vormen samen de drug LSD. Op zich is dat natuurlijk niet zo bijzonder, zult u zeggen, maar het feit dat het vierde kind Wiet heet, doet toch vermoeden dat de ouders in de jaren 60 misschien wel in andere sferen verkeerden.

Ook een leuke toevalligheid is dat de initialen van Ivo Van Ostaeyen opnieuw zijn voornaam vormen en vader Jan Janssens noemde zijn drie kinderen wellicht niet helemaal toevallig Johan, Annelies en Nico.

Veel inzendingen beschreven hoe de liefde soms voor leuke trouwuitnodigingen kan zorgen. Zo zou er in Hasselt een koppel

wonen dat Meugens-Neuken op de deurbel heeft hangen. Met een stijgende intonatie en een Hasseltse uitspraak betekent dat: 'Mag ik eens neuken?'. Verder in de categorie 'vettige koppels', het Oostendse schipperspaar Deckmijn-Blootgat. In Balegem zou dan weer op een muur reclame gemaakt worden met de geschilderde woorden: 'A. FELIERS-LUST VEEVOEDERS'. Eveneens leuke combinaties vormen de heren en vrouwen Bart en Suzy Klaps-Thoelen uit Hasselt en het bakkersduo Vrolix-Paesen uit Peer. In Tienen zou lang geleden een kledingzaak bestaan hebben die de naam droeg van het koppel Billen-Uyttebroeck.

Ook leuk is het verhaal van Aline Lopez-Hartman, geboren in België uit een Spaanse vader en een Belgische moeder. Even doorlezen kan verhelderen waarom we die combinatie vermelden.

Hoewel we eigenlijk niet gevraagd hadden naar combinaties van achternamen bleven de inzendingen op dit gebied binnenstromen. We sommen de leukste even in sneltreintempo op. Wat dacht u van de koppels: De Blicke-Paelink, Poupaert-De Vogelaere, Engelen Jozef en Vleugels Maria, Wittebrood-Blancpain, De Graef-Van Vlaanderen, De Leeuw-Van Vlaenderen, Stijfhals-Kiekens, Bloemen-Vaes, De Wilde-Blomme, De Roo-De Ridder en ten slotte het koppel dat in deze tijden misschien wel gedoemd is te scheiden: De Vlaeminck-De Waele. In hoeverre deze koppels nog leven of ooit geleefd hebben viel nauwelijks na te gaan. Het is dan ook niet zeker of we deze namen niet tot het rijk der urban legends moeten rekenen.

Tot slot nog een grappige speling van het lot die we u niet willen onthouden: bij uitgeverij Lemniscaat is een boek verschenen met als titel 'Zwemmen als therapie' geschreven door ene professor P. Vis. Als die niet betrouwbaar is ...

Piet Creten is leraar Nederlands en Engels in het Paridaensinstituut in Leuven.

e-mail: piet.creten@overtaal.be

Te boek

Beleefdheid in intercultureel perspectief

FILIP DEVOS



Het idee om dit boek te schrijven is ontstaan als reactie op de vaak en terecht geuite kritiek dat taalkundige publicaties in hoofdzaak wetenschappelijk en slechts zelden populair-wetenschappelijk van aard zijn. Het gevolg hiervan is dat veel boeiend en maatschappelijk relevant onderzoek aan de aandacht van de geïnteresseerde buitenstaander ontsnapt.' Dat schrijft Henk Haverkate in het voorwoord van zijn *Zou ik misschien toch nog eventjes een klein vraagje mogen stellen? Nederlandse omgangsvormen in intercultureel perspectief. De rol van beleefdheid in onze taal en cultuur.*

Haverkate, emeritus hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam, voegde de daad dus bij het (zeer terechte) woord en bracht onlangs een populair-wetenschappelijke hertaling van zijn boek *La cortesía verbal. Estudio pragmalinguístico* (Madrid, 1994), een pragmatisch-linguïstische studie naar verbale beleefdheid.

Vaardigheid in het spreken van een vreemde taal is niet alleen een kwestie van kennis van grammatica en woordenschat, maar wordt ook bepaald door inzicht in cultuurspecifieke normen van taalgebruik. Daartoe behoort ook beleefdheid. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat taalgebruikers wel weten hoe ze iemand in het Spaans moeten bedanken, maar niet wanneer ze dat precies kunnen, mogen of moeten doen. Haverkate wil vooral een verklaring bieden voor interculturele misverstanden, die vaak tot vooroordelen en discriminatie leiden. Hij focust op verbale communicatie, meer bepaald verbale beleefdheid in gesprekken, en legt de nadruk vooral op het Nederlands en iets minder op een vergelijking tussen de Nederlandse en de Spaanse cultuur.

Om te begrijpen waar deze vooroordelen vandaan komen, moeten we volgens de auteur uitgaan van een onderscheid tussen twee soorten beleefdheid: nu eens betonen beleefde sprekers 'solidariteit' (bijvoorbeeld bij het groeten), dan weer nemen ze 'distantie' in acht (bijvoorbeeld bij een verzoek). Culturen kunnen hierin ook accenten leggen: 'onbeleefde' culturen (hij noemt Polen, Russen, Spanjaarden, Grieken) zijn typisch solidariteitsculturen, 'beleefde' culturen (Nederlanders, Engelsen) zouden typisch 'distantieculturen' zijn.

Haverkate snijdt in zijn werk een uiterst interessant onderwerp aan, dat ook allerlei vertakkingen in het taalsysteem zelf blijkt te hebben. Zo komen gradaties van beleefdheid in het Japans tot uitdrukking in de vervoeging van het werkwoord. Ook in het

Nederlands kennen we het verschijnsel trouwens, waar bijvoorbeeld de toevoeging van hulpwerkwoorden of modale partikels graden van beleefdheid illustreren (vb. *Pak dat in* versus *Kunt u dat inpakken?*; *Schrijf dat op* versus *Schrijf dat even/leens/maar op*). Het gebruik van *jij/je*, de vocatief, het pseudo-inclusieve *we*, echo-beweringen, het zijn alle talige verschijnselen die de beleefdheid soms reflecteren.

Waarom werd er in het kabinet Den Uyl tijdens de ministerraad niet getutoeerd? Waarom wijzen Chinezen uitnodigingen twee keer af voor ze erop ingaan? Hoe formuleer je openingsgroeten en afscheidsgroeten? Wie geef je in welk land hoeveel zoenen? Wat is de functie van de 'piropo' in Spaanstalige landen (een compliment dat, meestal op straat, terloops gericht wordt aan een passerende vrouw)?

Haverkate kadert dit alles mooi – maar niet overvloedig – in de vakliteratuur in; onder meer het coöperatieve principe en de maxims van Grice, en de theorie van de speech acts van Searle komen voorbij. De meeste studies zouden over distantiestrategieën gaan, strategieën die taalgebruikers hanteren om op gewenste afstand van elkaar te blijven. Haverkate bespreekt hier achtereenvolgens 'verzoeken', 'bedanken' en 'zich verontschuldigen'.

De auteur laat zien dat interactie vaak uitmondt in misverstanden. 'Het is daarom', zo besluit hij, 'een opvallende tekortkoming van het vreemdetalenonderwijs dat het niet serieus aandacht besteedt aan culturele verschillen in beleefde omgangsvormen.' Dat laatste mag anno 1994 misschien het geval zijn geweest, tegenwoordig zijn multiculturele studies echter aan een ware opmars bezig.

Henk Haverkate, *Zou ik misschien toch nog eventjes een klein vraagje mogen stellen? Nederlandse omgangsvormen in intercultureel perspectief. De rol van beleefdheid in onze taal en cultuur.* Amsterdam: Rozenberg Publishers, 2006, ISBN 90 5170 888 2, 242 blz., 19,50 euro.

Heruitgave Winklers familienamen

HUGO RYCKEBOER



Aan de basis van de Nederlandse familienamenstudie ligt het lijvige en voor zijn tijd (1885) revelerende boek van de amateurtaalkundige Johan Winkler: *De Nederlandsche Geslachtsnamen in oorsprong, geschiedenis en beteekenis*. Van dat werk verschenen ooit twee ongewijzigde herdrukken, de laatste in 1971. Het werk is nu opnieuw uitgegeven door Jan Nijen Twilhaar ‘om aan de wens van veel mensen in Nederland en België (sic) die geïnteresseerd zijn in de oorsprong van achternamen (sic) tegemoet te komen’. En ‘om de tekst voor zoveel mogelijk lezers toegankelijk te maken, is besloten deze te vertalen in hedendaags Nederlands’. Deze ‘vertaling’ beperkt zich echter tot een aanpassing van de spelling en de vervanging hier en daar van een verouderd woord door een thans gebruikelijker term. Daarbij blijkt de bewerker wel veel minder vertrouwd te zijn met Belgische toestanden dan Winkler zelf was. Hij vergeet bijvoorbeeld om op blz. 448 ‘Henegouer-Walen’ te herschrijven naar ‘Henegouwse Walen’ of ‘Walen uit Henegouwen’. De vervanging van de term ‘geslachtsnaam’ door ‘achternaam’ en niet door ‘familienaam’ lijkt mij ook niet overeen te komen met de thans overwegend gebruikelijke terminologie, maar veeleer ingegeven door een zekere hang naar het verleden of naar enig provincialisme. Maar door het behoud van de zinsbouw en ook van nog veel archaïsch woordgebruik van Winkler is van ‘vertalen’ nauwelijks sprake en ik vraag

me af of een ongewijzigde herdruk met hier en daar een in een noot verklaarde term of uitdrukking voor de geïnteresseerden niet een veel authentiekere ontsluiting van de tekst van Winkler zou zijn geweest. En meteen kan men zich afvragen of zo’n geannoteerde heruitgave dan ook niet veel beter op haar plaats zou zijn geweest in de *dbnl* (Digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren), zoals dat het geval is met Winklers *Algemeen Nederduitsch en Friesch Dialecticon*.

Maar dat zou dan niet hebben kunnen samengaan met een toevoeging van twee nieuwe hoofdstukken in wat hier *Deel 1* wordt genoemd. Het eerste hoofdstuk betreft moderne migrantennamen. Uiteraard staat de hierin behandelde stof ver af van de traditionele familienamen in Nederland en Vlaanderen, die Winkler meer dan een eeuw geleden behandelde. Bovendien dekt de titel van het boek hierdoor ook niet meer de lading, omdat er alleen sprake is van de migrantennamen in Nederland en niet van die in Vlaanderen. Het is bovendien mijns inziens oppervlakkig compilatiewerk, dat een grondiger en uitvoeriger aanpak verdient en het best in een apart boek gepubliceerd zou worden. Het tweede toegevoegde hoofdstuk is getiteld *Bijnamen* en behandelt in grote mate de principes van naamgeving die in het boek van Winkler zelf uitvoerig aan de orde komen. Dat is dus een overbodige overlapping met wat – natuurlijk in een heel andere stijl – in *Deel 2* door Winkler wordt uiteengezet. Alleen een uitweiding over bijnamen in gebarentaal is hier

substantieel nieuw, maar het betreft ook weer uitsluitend de gebarentaal in Nederland. Maar dat hoofdstuk is voor de heruitgever wel een aangename gelegenheid om uitvoerig uit te weiden over de herkomst van zijn eigen familienaam, Nijen Twilhaar.

Nu vind ik het bijzonder ongelukkig dat deze twee toegevoegde hoofdstukken als *Deel 1* gepresenteerd worden, terwijl ze hoogstens als een soort appendix bij de eigenlijke heruitgave van Winklers boek hadden kunnen figureren. Deze volgorde en de schikking van de inhoudsopgave, van de noten en van de bibliografie van de delen 1 en 2 zijn erg verwarrend en nog meer storend is het dat de registers bij de migrantennamen niet bij het betreffende hoofdstuk staan, maar achteraan bij het Algemeen Register zijn gevoegd.

Deel 2 betreft dan het nog steeds zeer lezenswaardige boek van Winkler over de Nederlandse en Vlaamse familienamen. Hoewel hij geen taalkundige opleiding genoten had – hij was van opleiding arts – is dat volgens de uitgever ‘niet iets om neerbuigend over te doen’. Inderdaad, ook de niet geschoolde lezer zal vlug de onwetenschappelijke vooroordelen van de taalkundig ongeschoolde Winkler onderkennen: hij was frisomaan en Groot-Nederlander, en hij kon danig tekeergaan tegen wat volgens hem on-Nederlands was. Waar hij een onregelmatige evolutie of Franse invloed vermoedde, schreef hij bijvoorbeeld over ‘ware gedrochten van namen’. Dat doet inderdaad niets af aan de grote waarde van zijn opzoekingen en zijn vele juiste inzichten die vaak nu nog standhouden. Maar dat neemt ook niet weg dat juist in een heruitgave als deze het de geschikte plaats geweest zou zijn om enkele van zijn misslagen te corrigeren. In de inleiding tot het werk zou dan ook een beknopt overzicht van de evolutie van de wetenschappelijke antroponymie in Nederland en Vlaanderen na het werk van Winkler op zijn plaats zijn, om te vermijden dat deze heruitgave door de leek als de enige canonieke bron voor de verklaring van zijn familienaam zou worden aangezien. In de bibliografie zijn wel een paar latere naslagwerken vermeld, maar enige verwijzing naar het

tijdschrift *Naamkunde* en de hedendaagse studie van de semantiek van eigennamen en van de genealogie en de familienamengeografie als hulpmiddel voor de verklaring van familienamen ontbreekt. Die zijn nochtans de laatste decennia niet te verwaarlozen als men kennisneemt van de bijdragen van Willy Van Langendonck, Jan Goossens en Ann Marynissen op dat gebied. De heruitgever had er daarom misschien goed aan gedaan om raad in te winnen bij nog meer ‘deskundigen op terreinen die voor mij een onbekend gebied vormden’, zoals hij verontschuldiging in het *Woord vooraf* schrijft. Toch blijft deze heruitgave een leuk boek om te hebben en te lezen in de hoop dat het uitnodigt om verder te gaan kijken en ook recentere literatuur door te nemen.

Johan Winkler en Jan Nijen Twilhaar, *Achternamen in Nederland en Vlaanderen. Oorsprong, geschiedenis en betekenis*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2006, ISBN 978 90 1211 660 2, 598 blz., 49,95 euro.

Te boek

Jubileumuitgaven

FILIP DEVOS



Het Nederlandse Genootschap Onze Taal, vooral bekend van het gelijknamige tijdschrift, vierde vorig jaar zijn 75ste verjaardag. Naast een plechtige viering in december, waarbij onder meer Kees van Kooten en Wim de Bie een erelidmaatschap van het genootschap kregen, werd het jubileum ook in de verf gezet met twee boekpublicaties.

Een eerste publicatie in het jubileumjaar was de uitgave van de *Taal-top-100*, samengesteld door de taaladviesdienst van het genootschap. De dienst geeft al ruim 22 jaar praktisch taaladvies, dat ook op de website raadpleegbaar is. De taaladviseurs stelden nu een boekje samen met de 100 meest gestelde vragen, en uit de inhoudsopgave blijkt meteen waar de modale taalgebruiker wakker van ligt: spelling, spelling, en nog eens spelling, want dat beslaat ruim de helft van de hier verzamelde adviezen. Daarnaast komen (in vraag-en-antwoordvorm) ook aan bod: grammatica (werkwoorden, verbuiging, genus, naamvallen), woordkeuze (omdat/doordat), leestekens, schrijfconventies (voetnoten, titulatuur, een brief indelen). De adviezen zijn bondig, kort en duidelijk. Vragen komen aan bod als: Wat is de persoonsvorm van een zin? Wat is juist: *een pluchen beer* of *een pluche beer*? Wat is juist: *in Cuba* of *op Cuba*? Is het *ik houd van jou* of *ik hou van jou*? Het boekje bevat enkele lijstjes (bij welke werkwoorden gebruik je *hen*, bij welke *hun*; uitdrukkingen met oude naamvallen) en in het uitgebreide register zijn niet alleen de onderwerpen, maar ook de voorbeeldwoorden opgenomen. Een absolute aanrader. Of dit boek 'met het antwoord op 'maar' honderd vragen [...] bijna honderd procent van de taalproblemen oplost', betwijfelen we. Maar zeer veel zal het alvast niet schelen.

Eind december verscheen *De toekomst van het Nederlands. Onze taal over 75 jaar*, een bundel waarin

Nederlanders en Vlamingen, naast een aantal neerlandici, vooruitblikken naar hoe het Nederlands er anno 2082 uit zal zien, nog eens 75 jaar verder dus, als het Genootschap Onze Taal zijn 150ste jubileum mag vieren. Begin 2007 konden lezers en websitebezoekers hun voorspelling insturen. *Hun hebben, groter als mij*, en het veelvuldig gebruik van smileytekens en andere plaatjes, het zijn enkele taalveranderingen die volgens de ruim 500 inzendingen de grootste kans van slagen hebben. In zijn interessante inleiding ziet Joop van der Horst nu al het einde van de 'Renaissance-taalcultuur': 'De oude taalcultuur met haar nadruk op geschreven taal, inclusief de normen en regels die daarbij in acht genomen moesten worden en haar hartstocht voor spelling, haar focus op lezen en schrijven als belangrijke culturele waarden, met kennis van het Latijn als onmisbaar ingrediënt voor een ontwikkeld mens, en haar nationale gerichtheid met vrees voor 'vreemde invloeden'.'

Er valt heel wat op te steken uit dit vermakelijke boekje en daar dragen vooral de voorspellingen van de 'gewone man' toe bij. Maar het blijven voorspellingen natuurlijk. 54% bijvoorbeeld vindt dat het Vlaams en het Hollands verder uit elkaar zullen groeien. 81% denkt dat Onze Taal over 75 jaar nog bestaat. Dat is het genootschap, het tijdschrift en de (nu) 36 000 leden alvast van harte gegund!

Taaladviesdienst Genootschap Onze Taal, *Taal-top-100. De meestgestelde vragen over het Nederlands*. Den Haag: Sdu Uitgevers, 2007, ISBN 978 90 12 12293 1, 224 blz., 22,50 euro.

Genootschap Onze Taal, *De toekomst van het Nederlands. Onze taal over 75 jaar*. 's-Hertogenbosch: Adr. Heinen Uitgevers, 2007, ISBN 978 90 8680 089 6, 127 blz., 14,95 euro.

Kluitje ootje loef

HUGO BROUCKAERT



Mijn trouwe lezer heeft (of misschien 'mijn trouwe lezers hebben', laat ik optimistisch blijven) al begrepen dat ik geen hoge pet op heb van sommige aspecten van de Nederlandse taal. In het bijzonder idiomatische uitdrukkingen kunnen mij mateloos ergeren.

Voor al bij taaluitingen die het onheus behandelen van mensen onder woorden brengen, worden diezelfde mensen ook nog taalkundig voor het lapje gehouden. Daar begint het al: *voor het lapje houden*. Hoe lapje? Welk lapje? Waarom lapje?

Ikzelf kan bijvoorbeeld heel goed hebben dat iemand een onschuldige grap met mij uithaalt, maar de uitdrukking *een poets bakken* vervult me met afgrijzen. Wat is immers een poets en hoe wordt die gebakken? Mijn bakker om de hoek moet het antwoord schuldig blijven en navraag bij de Vlaamse Federatie van Verenigingen van Brood- en Banketbakkers, Ijsbereiders en Chocoladebewerkers (VEBIC) – een hele mondvol, maar dat hoort bij de sector – leert me dat ook zij het niet weten.

Ik zou het helemaal niet erg vinden om *in het ootje te worden genomen*, mocht men tenminste zo hoffelijk zijn mij te laten weten wat dat ootje precies is. Onlangs nog hoorde ik op de televisie een vrouw – nochtans verstandig ogend – verklaren dat ze door haar vriend *in de maling was genomen* en ze vond dat bijzonder onaangenaam, al was het haar duidelijk aan te zien dat ze er geen benul van had wat een maling is. Heeft die maling misschien iets van doen met dat ootje? Ook daarin kun je immers genomen worden. De onwetendheid omtrent die dingen houdt me urenleng uit mijn slaap.

Een buurman zei me onlangs dat iemand hem *de loef had afgestoken*. Ik weet helemaal niet hoe zo'n loef er uitziet, maar probeerde mijn verontruste dorpsgenoot toch gerust te stellen met de uit mijn fantasie gesproten mededeling dat men mij in het verleden herhaaldelijk de loef heeft afgestoken en dat ik van die afgestoken loeven nooit enige noemenswaardige hinder heb ondervonden. Vervelend toch?

Linguïsten noemen dat soort uitdrukkingen idiomatisch, ik noem ze gewoon idioot. Het allerergste wat ik op dat stuk heb meegemaakt, had plaats in het jaar 1987, toen ik *met een kluitje in het riet werd gestuurd*.

Je moet je het vernederende van de situatie inbeelden. Je krijgt een kluitje in de handen gestopt, niet wetend wat ermee aan te vangen. In die omstandigheden is de weg naar het riet wel heel erg lang. Als je dan eindelijk het ranke riet hoort ruisen, geeft dat een hele opluchting, omdat een volgroeide rietpartij hoog genoeg is om het belachelijke beeld van een volwassen persoon met een kluitje in de ene hand, het angstzweet in de andere en beide voeten in het brakke water, aan het gezicht van al te nieuwsgierige omstanders te onttrekken. Ik bespaar u de beschrijving van de gênante manier waarop ik de plaat heb kunnen poetsen. *De plaat poetsen*, nog zo'n idiote zegswijze!

Neen, geef mij dan maar de uitdrukking *met iemand de draak steken*. Sommige mensen vinden dat erg, maar in dit geval hebben we tenminste iets zinnigs. De gedachte dat je een vervaarlijk ding als een draak kunt steken en dan nog *met iemand*, zodat je het niet helemaal alleen hoeft te doen, is geruststellend. Bovendien kun je ook *met iets* de draak steken. Je staat dus niet met blote handen voor dat monster.

Ook van vele andere uitdrukkingen *begrijp ik geen snars*. Wat is trouwens een snars?

Quiz over taal

Test uw kennis van het Nederlands

NATALIE HULSEN



I. Wat betekenen de onderstaande woorden?

1. tapoen
 - a) sierkurk
 - b) zoogdier met korte slurf
 - c) houten stop of tap
2. sadhoe
 - a) rondtrekkende Hindoestaanse asceet
 - b) gembersiroop
 - c) lid van de hoogste Indiase kaste
3. karmijn
 - a) pioenroos
 - b) specerij
 - c) wijnrood
4. cochenille
 - a) schildluis
 - b) fluweelkoord
 - c) hasjpijpe

II. Welk woord is correct gespeld?

1. a) doberman
b) dobberman
c) dobermann
d) dobbermann
2. a) Ave-Mariatje
b) Ave Mariatje
c) Ave-Mariaatje
d) Ave Mariaatje
3. a) geënquêteerd
b) geënqueteerd
c) ge-enquêteerd
d) ge-enquêteerd

III. Schrijft u wel of geen accentteken?

1. a) bohemien
b) bohémien
2. a) ampere
b) ampère
3. a) défilé
b) defilé
4. a) à propos
b) a propos
5. a) procédé
b) procedé

IV. Rijg de woorden aan elkaar

1. roest land
2. boven kloof
3. partij vlees
4. geld draad
5. zadel riet

V. Vul de onderstaande uitdrukkingen over dieren aan

1. In het donker zijn alle grijs.
2. De vallen (dood) van de daken.
3. Als er één over de dam is, volgen er meer.
4. Met onwillige is het kwaad rijden.
5. Wees liever de staart van een dan de kop van een

VI. Welk woord wordt hier omschreven?

1. sterke kunststof
 - a) dacron
 - b) beauceron
 - c) aleuron
2. om een tropenhelm gewonden sluier, die in de nek hangt
 - a) bourree
 - b) choree
 - c) pugree
3. Japanse kunst van bloemschikken in een schaal of mandje
 - a) moribana
 - b) katakana
 - c) nagana

OPLOSSINGEN

- I. 1c / 2a / 3c / 4a
II. 1c / 2d / 3a
III. 1a / 2b / 3b / 4a / 5b
IV. 1. laag / 2. hup / 3. orgaan / 4. stroom / 5. dak
V. 1. katten / 2. mussen / 3. schaap / 4. parden / 5. leeuw/vos
VI. 1. dacron / 2. beauceron / 3. aleuron